

Nulägesbeskrivning av integrationen i Dalarna, ett regionalt perspektiv

Regionala utvecklingsförvaltningens rapportserie #1

Region Dalarnas utvecklingsförvaltning tar regelbundet fram kunskapsunderlag för att stödja och följa upp arbetet med Dalarnas utveckling. Det utgör en viktig kunskapskälla för det löpande arbetet i regionen och för aktörer inom och utanför länet.

Denna rapportserie syftar till att lyfta fram områden som är relevanta för Dalarnas utveckling och där kunskapsnivån behöver höjas.

Integrationsrapporten är ett svar på ett kunskapsbehov som har uttryckts under en längre tid av tjänstepersoner, politiker och organisationer som på olika sätt arbetar med integration i Dalarna. Det finns många föreställningar om hur integrationen fungerar (eller inte fungerar), men inte någon översiktlig bild av integrationen i Dalarna. Målet med rapporten är därför att överbrygga gapet mellan kunskap och föreställningar inom området. Utgångspunkten för rapporten är det regionala perspektivet, dvs. hela länet som plats för mottagande och integration. Skillnaden mellan kommuner kan vara stor och därför svarar inte denna rapport på enskilda kommuners resultat och behov inom området. Kommande rapporter kan komma att ha utgångspunkt på kommunal nivå.

Vår förhoppning är att denna rapport ska bidra till en mer nyanserad bild av både möjligheter och utmaningar kopplade till integrationen av utrikes födda personer i länet.

Jonas Fellström har varit huvudförfattare, Peter Möller har bidragit i flera delar och Angelica Harryson har skrivit bostadsavsnittet. Rapporten är en del av en rapportserie som tillgängliggörs via Regionala utvecklingsförvaltningens webbsida på www.regiondalarna.se. Den tas fram inom ramen för den regionala överenskommelsen för etablering av nyanlända, Vägen in.

Upplysningar om innehållet lämnas av

Pablo Vilches

pablo.vilches@regiondalarna.se

Åsa Norrman

asa.norrman@regiondalarna.se

Innehåll

1	Bakgrund	4
1.1	Inledning	4
1.2	En beskrivning av den utrikes födda befolkningen – i Sverige och i Dalarna.....	4
1.3	Den demografiska situationen i Sverige	12
2	Arbetsmarknadskonjunktur och invandring – då och nu	15
3	Vägen till arbete.....	17
4	Vägen till språk och utbildning	22
5	Vägen till bostad	28
6	Hur flyttar de utrikes födda?	31
7	Sammanfattande diskussion	37
8	Källhänvisning.....	38

1 Bakgrund

1.1 Inledning

Som en följd av den stora ökningen av asylsökande i Sverige under hösten 2015 identifierades ett ökat behov av kunskap om utrikes föddas etablering. Frågan har kommit allt högre på agendan under senare år. Region Dalarna har i flera olika sammanhang beskrivit invandringen och integrationen i Dalarna. Denna rapport är ett sätt att samla dessa olika föredrag i text och samtidigt vidareutveckla analyserna något genom att relatera statistik om invandring och integration i Dalarna till relevanta studier i ämnet. I denna rapport har integrationen analyserats ur ett regionalt utvecklingsperspektiv på en övergripande nivå. Invandring och integration är komplexa frågor och det finns en rad olika perspektiv som inte ryms inom denna rapport. Tyngdpunkten har lagts på att beskriva den demografiska situationen i Dalarna, vilka konsekvenser den har idag och kan komma att ha framöver. Invandring och integration diskuteras ofta utan hänsyn till den demografiska situation som Sverige befinner sig i. Om vi lyckas bra med integrationen så utgör invandring en möjlighet att lösa en del av den demografiska utmaningen som Sverige står inför. Eftersom integrationen kommer att vara en viktig fråga i många år framöver finns planer på att följa upp denna rapport med fler integrationsrapporter, där varje rapport utöver en uppdaterad generell beskrivning av integrationen i Dalarna fördjupar analysen inom ett specifikt tema. Den första rapport innefattar ämnena demografi, arbetsmarknad, utbildning, bostad och flyttningar.

I analyser av integration är det viktigt att begreppen används på rätt sätt och att läsaren är införstådd med vad de står för. I denna rapport kommer fokus att ligga på utrikes födda invånare i Dalarnas län. Invånare i Dalarna blir de som har fått medborgarskap alternativt uppehållstillstånd och folkbokfört sig i en kommun i Dalarna. De som är asylsökande men ännu inte fått uppehållstillstånd ingår därmed inte i befolkningsstatistiken. Trots det har de en viss påverkan på kommuner och regioner då de har vissa grundläggande rättigheter till samhällsservice. Därför kommer antalet asylsökande också att redovisas då de dels ger en bild av antalet asylsökande som kan tänkas vara i behov av samhällsservice, dels utgör de potentiella framtida invånare i Dalarna. I rapporten kommer kategorierna svensk och utländsk bakgrund att användas. Dessa definieras enligt följande: *svensk bakgrund* innebär född i Sverige med en eller båda föräldrarna födda i Sverige och *utländsk bakgrund* innebär således utrikes född eller född i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

Rapporten påbörjades redan år 2016 med Peter Möller som författare, men andra uppdrag kom emellan och

rapporten låg sedan vilande till år 2019 då Jonas Fellström tog över uppdraget. Jonas har reviderat delar av rapporten, lagt till flera nya delar och är författare till den största delen av texten i rapporten. Angelica Harryson har skrivit avsnittet Vägen till bostad. Alla tre är samhällsanalytiker på regionala utvecklingsförvaltningen på Region Dalarna. Dessa tre har tillsammans med Pablo Vilches, projektledare samt Åsa Norrman, projektsamordnare i integrationsprojektet Vägen in på Region Dalarna läst och kommit med förslag på revideringar. Rapporten är ett svar på ett behov som har uttrycks i flera kommuner och bland regionala aktörer, att få en grundläggande beskrivning av integrationen i Dalarna.

1.2 En beskrivning av den utrikes födda befolkningen – i Sverige och i Dalarna

För att få en förståelse för den utrikes födda befolkningen i Dalarna och hur invandringen sett ut över tid, behöver situationen i riket som helhet analyseras.

Den första större invandring som påverkat Dalarna i modern tid var den arbetskraftsinvandring som skedde efter andra världskriget. Denna epok varade i stort sett under två decennier, d.v.s. under 1950- och 1960-talet. Den svenska ekonomin expanderade snabbt efter kriget, vilket gjorde att efterfrågan på arbetskraft utifrån var stor. Bristen berodde även på att ålderskullarna födda på 1920- och 30-talet var små. Efter andra världskriget och fram till 1970-talet låg arbetskraftsinvandringen i hela Sverige på en förhållandevis hög nivå. Arbetskraftsinvandrarna kom främst från Norden, men även från övriga Europa. En överenskommelse om en gemensam nordisk arbetsmarknad år 1954, innebar att framför allt många finländare invandrade under 1960- och 70-talet då det var lågkonjunktur i Finland. I Dalarnas län bosatte sig dessa främst i kommuner där det fanns stor tillverkningsindustri som Gagnef, Borlänge, Avesta och Ludvika. En mycket liten andel av invandringen under denna tid kom från andra världsdelar. I slutet av 1970-talet upphörde i princip all arbetskraftsinvandring för en tid.¹

I mitten av 1980-talet växte ny typ av immigration fram i Sverige. Tidigare hade de invandrare som sökt sig till Sverige av flyktingskäl främst gjort det under enstaka katastrofer. Detta scenario förändrades efter år 1984 i takt med den växande globaliseringen och politiska krav på att den rika världen bör ta sitt ansvar och acceptera flyktingar från Asien, Afrika och Mellanöstern. Sverige var ett av de länder som till en början framträdde med en jämförelsevis generös flyktingpolitik. År 1987–90 togs omkring 20 000 flyktingar emot årligen i Sverige.

¹ Migrationsinfo, 2016

Invandringar och utvandringar till Dalarnas län 1968-2018

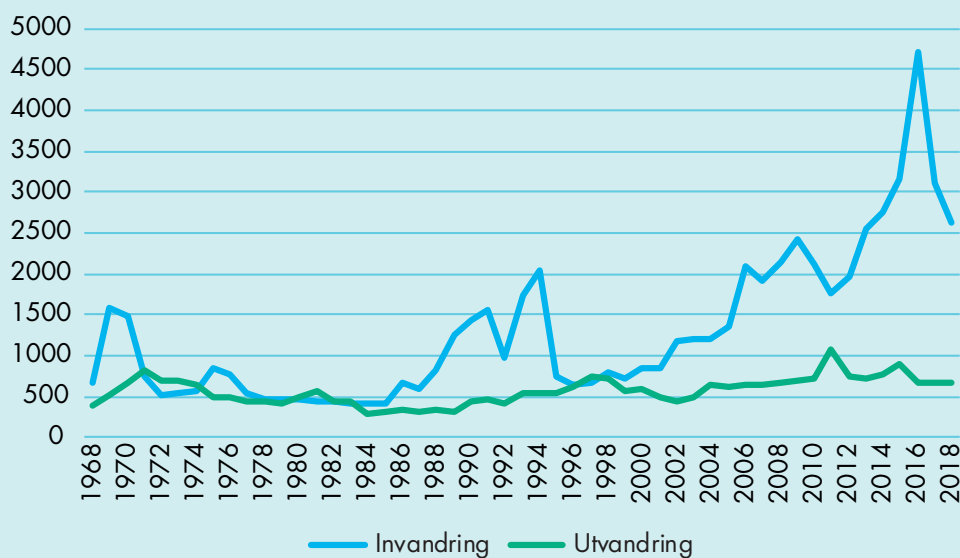

Diagram 1 Källa: SCB.se.
Bearbetning av Jonas Fellström,
Region Dalarna

Detta gjorde att antalet immigranter i Dalarna ökade under tidsperioden (se Diagram 1).²

När Jugoslavien drabbades av flera inbördeskrig under första hälften av 1990-talet ökade antalet immigranter till Sverige väsentligt. I utsatta krigszoner, inte minst från Bosnien-Hercegovina, flydde långt över 100 000 människor till Sverige. Under andra hälften av 1990-talet minskade invandringen men har sedan dess varit högre. Under 2000-talet har invandringen ökat över tid, till stor del på grund av de människor som flyr från krig och förtryck i bland annat Irak, Afghanistan, Somalia och Syrien. Idag är flyktinginvandringen ett strukturellt fenomen som inte förväntas upphöra så länge det finns förtryck och krig i världen.³ Att invandringen har ökat beror även på ett ökat antal arbetskraftsinvandrare från nya EU-stater och fler utländska studenter.⁴

Efter att kriget bröt ut i Syrien 2011, ökade invandringen kraftigt och nya toppnoteringar av antalet asylsökande gjordes varje år. Under 2015 var antalet asyl-

sökande som högst, då 162 877 personer sökte asyl i Sverige. Detta var mer än dubbelt så många som under 2014 och nästan en fördubbling av den tidigare högsta noteringen från 1992 då det var krig i forna Jugoslavien. Under den stora ökningen av antalet asylsökande som skedde hösten 2015 hamnade migrations- och integrationsfrågorna högt upp på den politiska dagordningen och Sverige införde en mer restriktiv immigrationspolitik. I Dalarnas län slog invandringen rekord år 2016 med 4 725 personer som immigrerade under året. Därefter har antalet immigranter i länet minskat och antalet var 3 104 personer år 2017 och 2 628 personer år 2018.

Enligt internationell rätt har flyktingar rätt till skydd, så kallad asyl. Asylsökande är den som har ansökt om att få sitt skyddsbehov undersökt i ett land och därigenom få sin rätt till asyl prövad. En utländsk medborgare som erhållit uppehållstillstånd på grund av asyl, har fått det eftersom personen anses vara en flykting enligt utlänningslagen.⁵

2 Populärhistoria, 2016

3 Populärhistoria, 2016

4 Statistiska centralbyrån, 2017

5 Migrationsverket, 2015

Antal asylsökande i Sverige 1984-2018

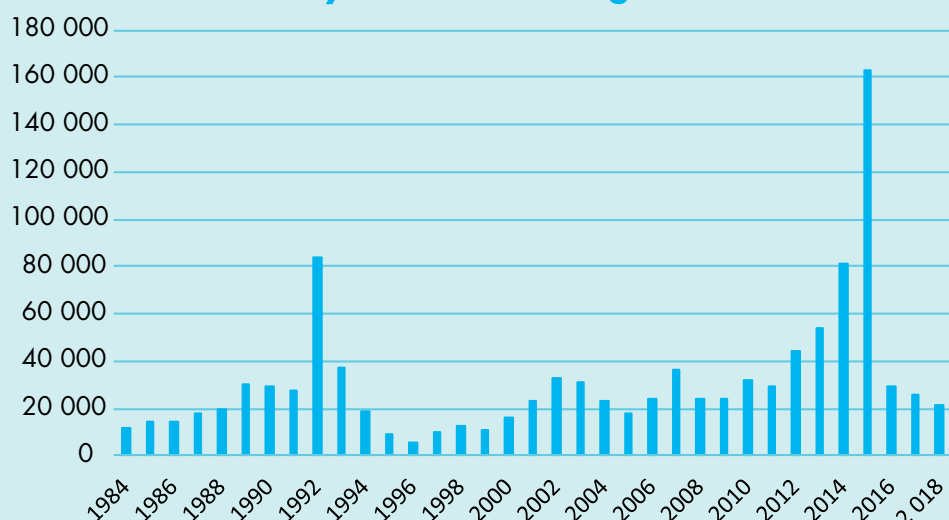

Diagram 2. Källa: Migrationsverket. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Efter år 2015 har antalet ansökningar om asyl i Sverige minskat. Anledningarna till detta är flera. Flyktingavtalet mellan Turkiet och EU har gjort att möjligheterna för asylsökande att ta sig över gränserna i Europa har försvårats. På svensk nivå har lagstiftningen förändrats, genom att tidsbegränsade uppehållstillstånd i regel delas ut istället för permanenta, samt att familjeåterförening har försvårats. De gränskontroller som infördes i södra Sverige i början av 2016 gör att personer som saknar giltig legitimation inte längre har möjlighet att ta sig in i landet. De nya ID-kontrollerna kombinerat med andra åtgärder i Sverige och Europa har haft en stor påverkan på antalet asylsökare. Enligt Migrationsverkets senaste prognos förväntas antalet asylsökande de närmaste åren vara fortsatt stabilt, och de räknar med 21 000 asylsökande år 2019 och 22 000 år 2020.⁶

Ett stort antal asylsökande ett år leder ofta till att invandringen ökar året därpå. Det beror på att asylsökande räknas som invandrade först när de har fått uppehållstillstånd och folkbokfört sig i Sverige. Detta gör att antalet immigranter i hög grad påverkas av hur många beslut

om uppehållstillstånd Migrationsverkets fastställer, samt hur stor andel av dessa ärenden som blir beviljade. Rekordnivån för antalet asylsökande år 2015, ledde till att invandringen slog rekord i Sverige år 2016. Även statistiken för åren 2017 och 2018 påverkades av det stora antalet asylsökande år 2015. Detta eftersom många fick vänta länge på beslut om de fick stanna i landet och för att många anhöriga till de som fick uppehållstillstånd sedan ville flytta till Sverige.

Anhöriginvandring, eller anknytningsinvandring, är när en person vill flytta till eller stanna i Sverige på grund av att den har en anhörig som är svensk medborgare eller har uppehållstillstånd i Sverige. I Sverige finns det möjlighet att få uppehållstillstånd som anhörig för make, maka, barn under 18 år och adoptivbarn. Den som kommer till Sverige benämns som anhöriginvandrare och den som redan bor i Sverige benämns som anknytningsperson. Eftersom flyktingar, efter att de har flyttat till Sverige, ofta vill förenas med någon anhörig, följer anhöriginvandringen i viss mån asylinvandringen.

6 Migrationsverket, 2019

Beviljade uppehållstillstånd i Sverige år 2013-2018

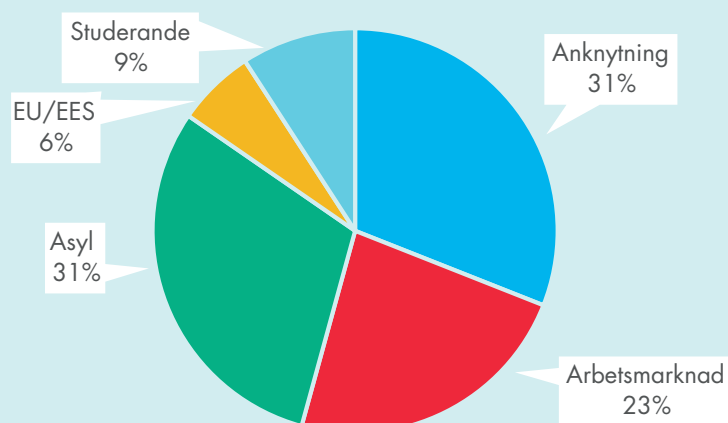

Diagram 3 Källa: Migrationsverket. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Under åren 2013–2018 beviljades totalt 771 645 uppehållstillstånd i Sverige. Av dessa beviljades 9 procent för studier, 6 procent för EU-medborgare, 31 procent av asylskäl, 31 procent av anknytningskäl och 23 procent fick uppehållstillstånd på grund av arbetsskäl. Att mindre än en tredjedel av de som beviljades uppehållstillstånd åren 2013–2018 var flyktingar med asylskäl

är viktigt att komma ihåg när invandring och integration analyseras. Många av de som fått beviljade uppehållstillstånd på grund av asyl de senaste åren invandrade utan sin närmaste familj. Detta gjorde att även antalet sökta och beviljade uppehållstillstånd av anknytningskäl var stort.

Antal utrikes födda i Dalarnas län 2000 - 2018

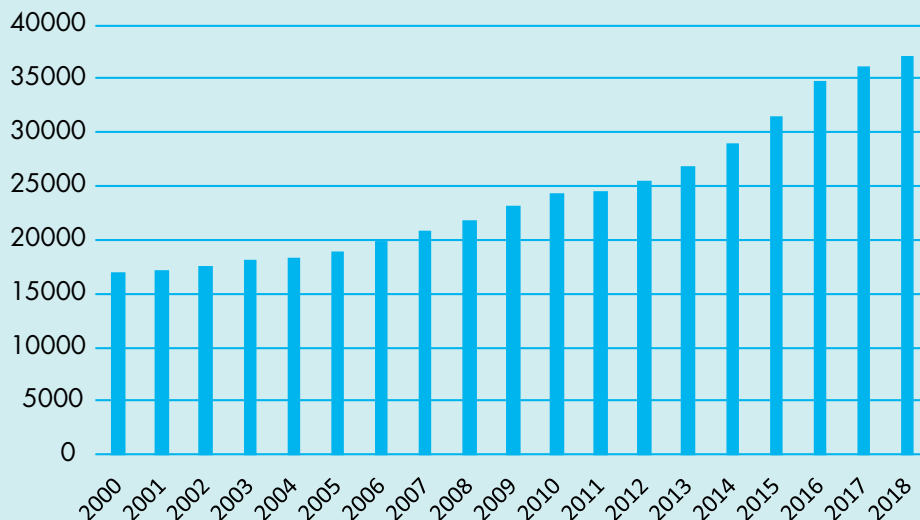

Diagram 4. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Mellan år 2000 och år 2018 har antalet utrikes födda personer i Dalarnas län ökat från 17 031 till 37 163 personer. Effekten av den ökade invandringen under 2000-talet är därmed att den utrikes födda befolkningen i Dalarna har mer än fördubblats. Antalet inrikes födda

minskade under samma tid från 261 228 personer till 250 028 personer. Utan ett stort invandringsöverskott under 2000-talet hade befolkningen i Dalarnas län minskat.

Utrikes födda personer i Dalarnas län efter antal års vistelsetid i Sverige, 2018

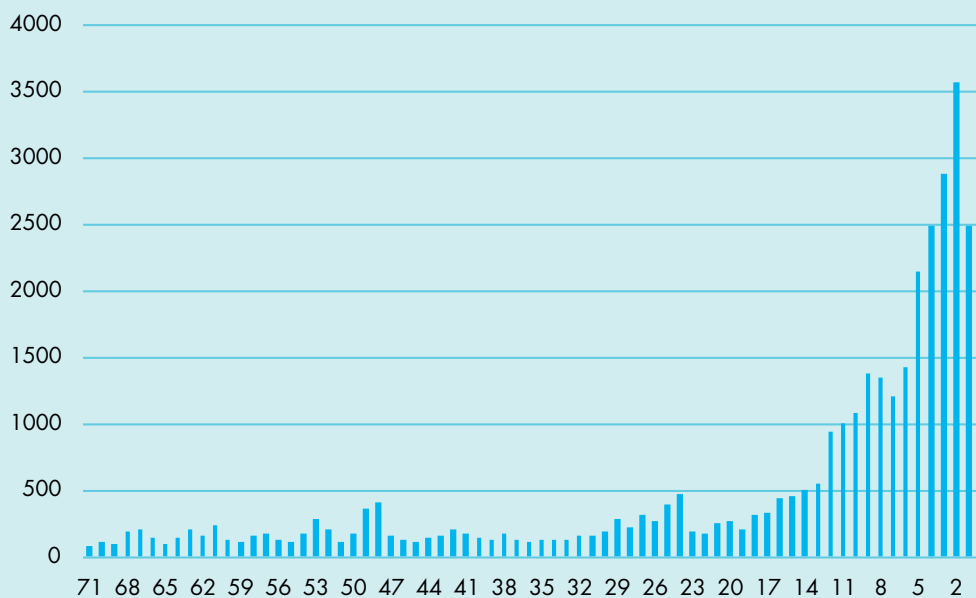

Diagram 5. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

När de utrikes födda personer som är bosatta i Dalarna kartläggs utifrån deras invandringsår till Sverige, framgår det att en stor andel har invandrat under de senaste tio åren. Över hälften av de utrikes födda som bor i Dalarna har bott i Sverige i 8 år eller kortare. Det faktum att en stor andel av de utrikes födda i Dalarnas län har bott i Sverige en kort tid är viktigt att beakta när faktorer som utbildningsnivå, sysselsättning, medelinkomst m.m. analyseras. Antalet personer bosatta efter invandringsår i diagram 4 går att jämföra mot diagram 1 och det går som väntat att se ett samband mellan antalet immigranter och antal bosatta personer efter invandringsår. Antalet bosatta personer per invandringsår är generellt lägre än antalet immigranter per år i Dalarnas län. Detta kan förklaras med att personer som har invandrat har avlidit, flyttat till andra län, emigrerat och att inrikes födda som återvandrat omfattas av diagram 1. Utrikes födda har under 2000-talet varit mer benägna att flytta från Dalarnas län än till Dalarna från övriga Sverige. Mer om det går att läsa i det sista kapitlet, där inrikes flyttningar analyseras.

Utrikes födda i Dalarnas län 2018

Vistelseid i Sverige	Antal	Andel
0–2 år	8290	22%
3–5 år	7523	20%
6–8 år	3967	11%
9–11 år	3464	9%
12 år eller mer	13 380	36%

Tabell 1. Utrikes födda personer efter vistelseid i Sverige år 2018.

Andel personer med utländsk bakgrund, 2018

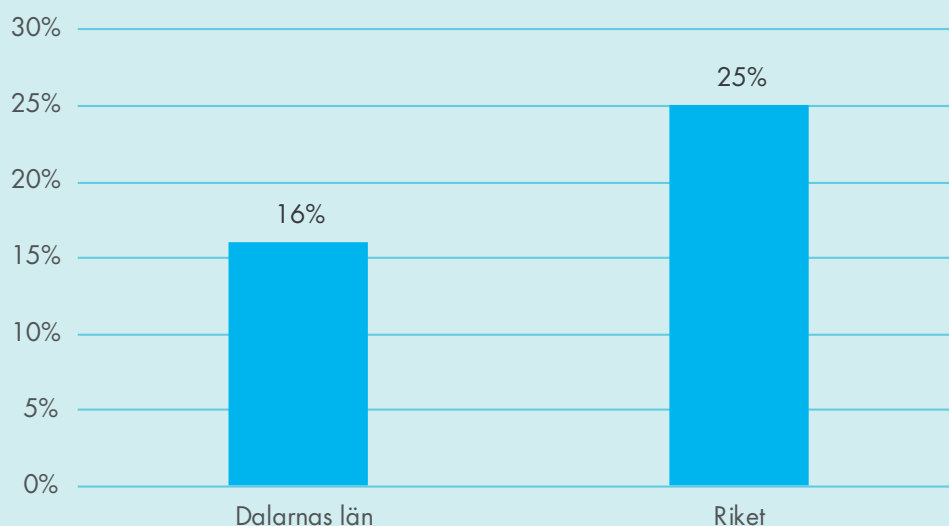

Diagram 6. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

År 2018 hade 46 501 personer av Dalarnas totalt sett 287 191 invånare utländsk bakgrund, vilket motsvarar 16 procent av befolkningen. Av dessa var 37 163 utrikes födda och 9 338 inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Andelen med utländsk bakgrund i Dalarnas län är långt under nivån i riket som helhet där

andelen med utländsk bakgrund är 25 procent. Mellan kommunerna i Dalarnas län är variationerna i andelen personer med utländsk bakgrund stora. I Rättvik är andelen personer med utländsk bakgrund lägst i länet med 8 procent, medan Borlänge är den kommun i Dalarna som har högst andel med 24 procent.

Befolkningsförändring inrikes och utrikes födda, 2000 - 2018

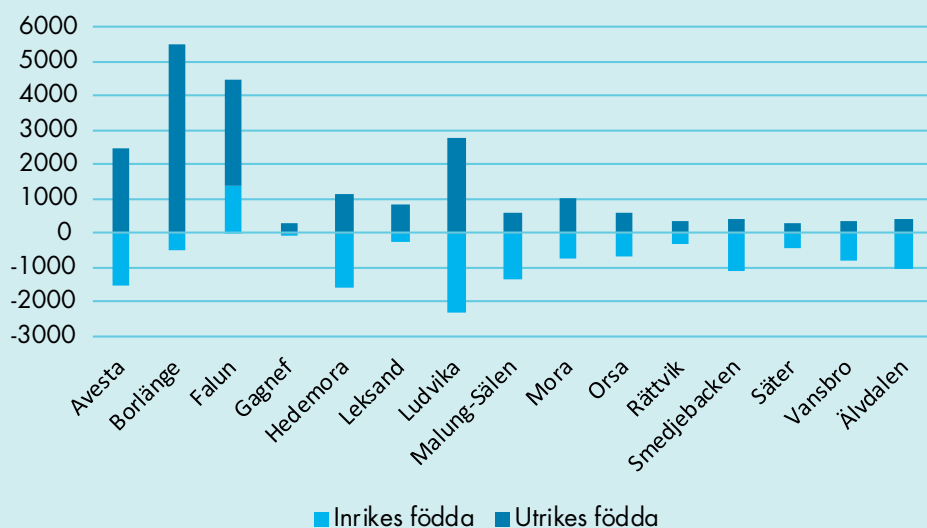

Diagram 7. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Genom att studera befolkningsutvecklingen för inrikes och utrikes födda i länet de senaste åren, blir det tydligt att befolkningen i länet som helhet hade minskat utan invandringen. Befolkningen ökade totalt sett mellan år 2000–2018 i 8 av länets kommuner, medan den minskade i 7 av dem. Antalet utrikes födda personer har under tidsperioden ökat i Dalarnas län samtliga kommuner, medan antalet inrikes födda personer har minskat i alla kommuner förutom Falun. Slutsatsen blir att de kommuner i länet som har växt i invånarantal,

med undantaget Falun, har gjort det som en följd av invandring, medan de kommuner som krympt har begränsat befolkningsminskningen genom att fler har invandrat än utvandrat. De som invandrar till Sverige är i allmänhet unga, inte sällan i barnafödande åldrar. Det är värt att notera att barn som föds efter att de har anlänt till Sverige kategoriseras som inrikes födda. Ökningen av antalet utrikes födda var i relation till befolkningens mängd störst i Hedemora, Avesta, Ludvika, och Borlänge.

Befolkningsförändring i Dalarnas län åren 2000-2018

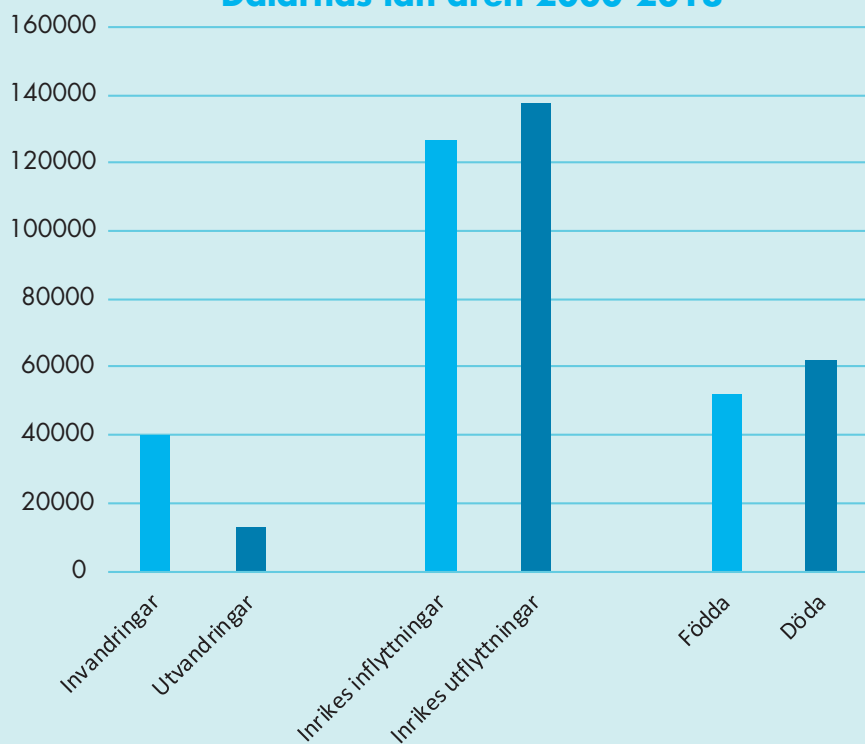

Diagram 8. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Mellan år 2000 och 2018 har antalet döda i Dalarna varit fler än antalet födda och antalet utflyttade till övriga Sverige har varit fler än antalet inflyttade från övriga Sverige. Totalt flyttade 126 632 personer till Dalarna från övriga Sverige åren 2000–2018 och 137 826 flyttade från Dalarna till övriga Sverige, vilket gav ett underskott på totalt -11 194 personer. Det föddes 52 154 personer i Dalarnas län och det dog 61 669 personer, något som innebar ett födelseunderskott på -9 515 personer. Det immigrerade totalt 39 994 personer till Dalarna samtidigt som 12 916 personer utvandrade från länet till andra länder. Detta gav ett flyttningsöverskott mot utlandet på +27 078, vilket innebär att anledningen till att befolkningen i Dalarnas län har växt under perioden är invandring.

Även om det fortfarande dör fler än det föds i Dalarnas län har antalet barn som föds ökat och födelseunder-

skottet minskat de senaste åren. Den enskilt största orsaken till att det har fötts många barn i länet de senaste åren är att de stora årskullar som föddes runt 1990 befinner sig i barnafödande åldrar. Andra orsaker är att Sverige har en generös familje- och socialpolitik och en stor invandring. De som invandrat till Dalarna är generellt sett unga och befinner sig i en ålder när det är vanligt att föda barn. Utrikes födda kvinnor har även en hög fruktsamhet direkt efter att de invandrat till Sverige, men därefter minskar den successivt. Att fruktsamhetstalen är extra höga bland kvinnor som nyligen invandrat beror sannolikt på att många kvinnors invandring är knuten till familjebildning och att de kommer till Sverige för att återförenas med sin familj eller för att bilda familj. Som en följd av invandringen har antalet födda barn därmed ökat i Dalarnas län och födelseunderskottet har minskat.⁷

7 Statistiska centralbyrån, 2018

Största födelseländer bland utrikes födda invånare bosatta i Sverige

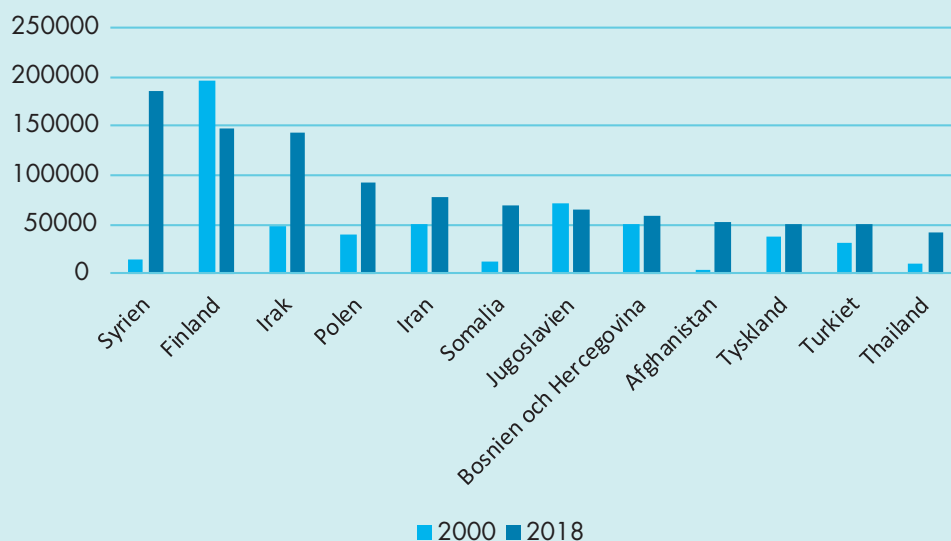

Diagram 9. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Förutom att antalet immigranter de senaste åren har varit fler än tidigare, har ursprungsländerna förändrats över tid, med ett större antal asylsökande från utomeuropeiska länder. 2018 kan konstateras att det skett omflyttningar av de tio största födelseländerna bland utrikes födda invånare i Sverige. Somalia, Syrien, Afghanistan och Thailand är nya länder på listan, på bekostnad

av Danmark, Norge, Chile och Libanon. Detta innebär således att fler länder utanför Europa är representerade bland de tio största födelseländerna bland utrikes födda invånare i Sverige år 2018 än år 2000. Detta illustrerar väl den ökade migrationen från utomeuropeiska länder. Vidare har Finland blivit passerat av Syrien som det största födelselandet bland utrikes födda.

Största födelseländer bland utrikes födda invånare i Dalarna

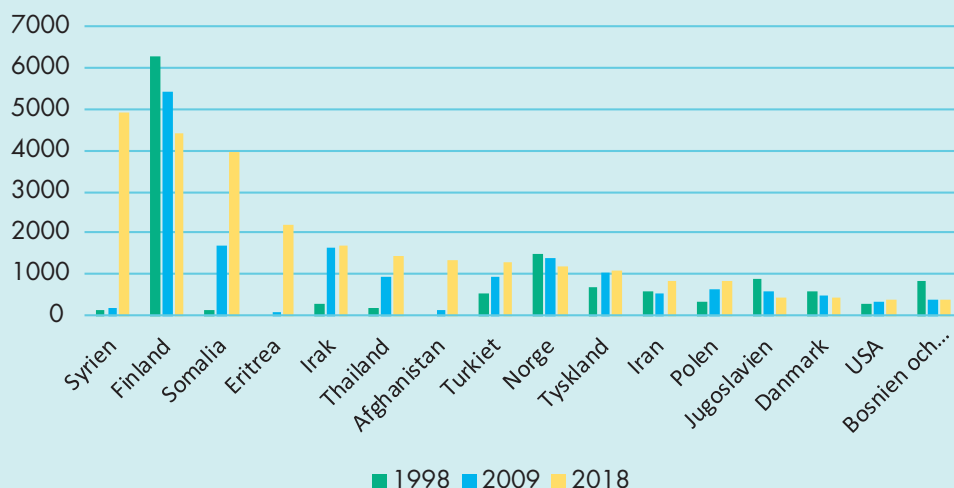

Diagram 10. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

I och med inköpet av databasen Supercross finns årlig statistik på största födelseländer bland utrikes födda invånare i Dalarna sedan år 2014, men det har också gjorts enstaka inköp av statistik på invånarnas födelseländer tidigare år, så det är möjligt att göra en analys från och med år 1998. Mönstren liknar dem på nationell nivå, men det är framförallt Somalia, Eritrea och Thailand som utmärker sig med väsentligt större andel av födelseländer i Dalarna än i Sverige som helhet. Det stora antalet flyktingar som kom till Sverige hösten 2015 har under de senaste åren folkbokförts, vilket har

inneburit att antalet personer födda i Syrien, Eritrea och Afghanistan de senaste åren ökat väsentligt i Dalarna. Antalet finlandsfödda i länet har minskat varje år vilket är en följd av att invandringen från Finland sedan länge avtagit och gruppen har en hög medelålder. De länder från vilka många invandrat till Sverige under de senaste åren har en påtagligt lägre medelålder än Finland men även väsentligt lägre än den inrikes födda befolkningen. Sammantaget kan konstateras att andelen personer med utländsk bakgrund i Dalarnas län under de senaste 15 åren har fördubblats från 8 till 16 procent.

Antal personer boende i Migrationsverkets boendesystem i Dalarna 1 juni 2019

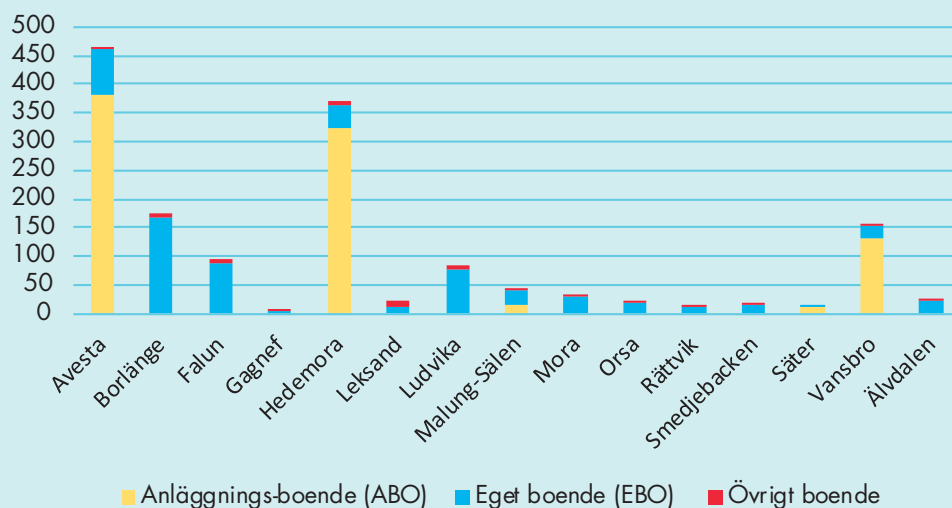

Diagram 11. Källa: Migrationsverket. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna. Anläggningsboende (ABO) är boende som Migrationsverket erbjuder, normalt en lägenhet i hyreshus. Eget boende (EBO) avser boende där personen själv ordnat boende hos en släkting eller motsvarande. Kategorin "övrigt boende" består till främst av ensamkommande barn i kommunalt boende/familjehem/preplacerade barn (barn som bor hos t ex släkting).

Utöver de som är utrikes födda finns det asylsökande personer i Dalarna som inte syns i befolkningsstatistiken, då de väntar på besked om de får stanna i Sverige. Den 1:a april 2019 bodde 1 377 personer enligt Migrationsverkets mottagningssystem i Dalarna. Av dessa bodde 847 stycken i anläggningsboende (ABO), 468 stycken i eget boende (EBO) och 62 stycken i övrigt boende. Som jämförelse kan nämnas att det i början av 2016 var närmare 8 500 asylsökande inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem i Dalarna.

1.3 Den demografiska situationen i Sverige

Sverige är sedan några år inne i en demografisk fas där de stora babyboom-kullarna från slutet av 1940- och början av 1950-talet uppnår pensionsålder. Många svenska kommuner har en alltmer ålderstigen befolkning, en effekt av den urbaniseringsvåg som pågått under hela 1900- och 2000-talet då många unga lämnat landsbygden och mindre tätorter för residens- och universitetsstäder. En stor andel äldre i befolkningen medför ekonomiska påfrestningar för dessa kommuner då

allt färre i arbetsför ålder ska försörja allt fler äldre och barn. I Långtidsutredningen år 2015 gjordes beräkningar på hur mycket kommunalskatten skulle behöva höjas i kommunerna för att upprätthålla samma servicenivå år 2040 som vi har idag, som en följd av den förändrade demografiska strukturen med en allt större andel äldre i befolkningen. Enligt dessa beräkningar behöver kommunalskatten höjas med en krona i storstadskommuner och sex kronor i glesbefolkade kommuner för att upprätthålla servicenivån, bara som en följd av den förändrade demografin. Om kostnaderna för den offentliga servicen ökar i ungefär samma takt som den har gjort historiskt behövs istället en höjning av kommunalskatten med åtta kronor i storstadskommuner och arton kronor i glesbefolkade kommuner. Det rör sig med andra ord om orimliga skattehöjningar, där beräkningarna snarare ska ses som en signal om att något måste göras åt situationen än en rekommendation till kommunerna om hur mycket skatten måste höjas. Förutom att den demografiska situationen medför färre skattebetalare som ska försörja allt fler äldre så innebär den också ett kompetensförsörjningsproblem.

Befolkningens andel per ålder i Dalarna år 2018, uppdelat i inrikes och utrikes födda

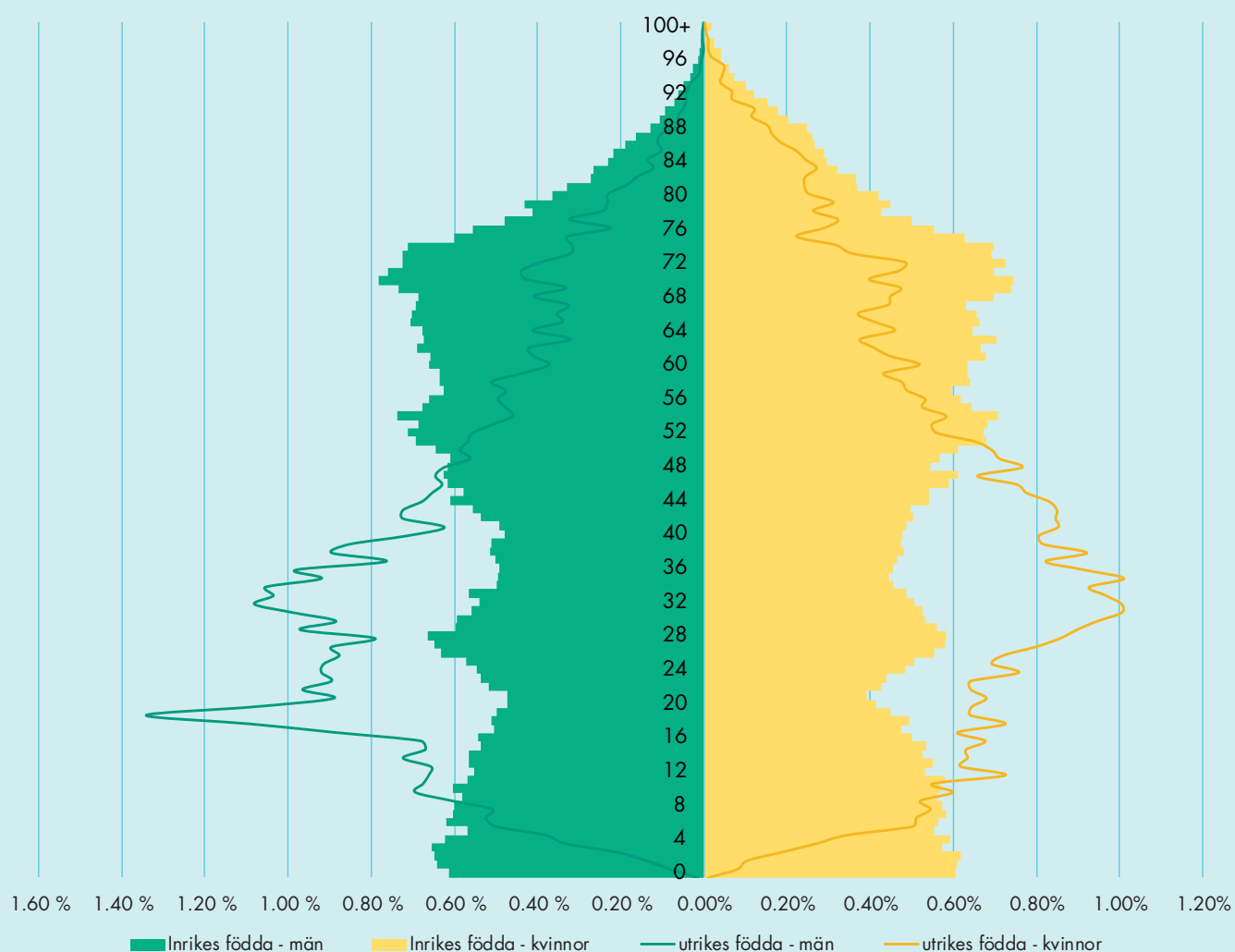

Diagram 12. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Vid en analys av åldersfördelningen i Dalarnas befolkning uppdelat på den inrikes- och utrikes födda befolkningen blir det tydligt att den utrikes födda befolkningen i länet är väsentligt yngre än den inrikes födda, och har en större andel personer i arbetsför ålder (se diagram 12). Detta beror på att de personer som invandrat generellt är yngre än inrikes födda. Följden blir att invandringen totalt sett har en förnyande effekt på befolkningen. Det finns även stora variationer i medelålder mellan olika grupper av utrikes födda beroende på invandringsår och födelse-land.⁸ Utrikes födda utgör cirka 13 procent av den totala befolkningen i Dalarnas

län och är därmed betydligt färre än inrikes födda. Medelåldern i Dalarnas län var år 2018 totalt sett 43,6 år vilket är högre än i riket som helhet där medelåldern var 41,2 år. När de vanligaste födelse-landerna i Dalarna studeras går det att urskilja stora skillnader mellan grupperna. För personer som är födda i Finland där de flesta varit i landet en längre tid är medelåldern 67 år. I Syrien, Somalia, Eritrea och Irak där majoriteten av befolkningen har varit en kortare tid i landet är befolkningen betydligt yngre och medelåldern varierar mellan 28–33 år.

Vistelsetid i Sverige	2014	2018
Sverige	44	44
Syrien	28	28
Finland	65	67
Somalia	25	28
Eritrea	29	29
Irak	31	33

Tabell 2. Medelålder per födelse land för utrikes födda invånare i Dalarna.

Befolkningsförändring 16-64 år i Dalarnas län 2005-2017

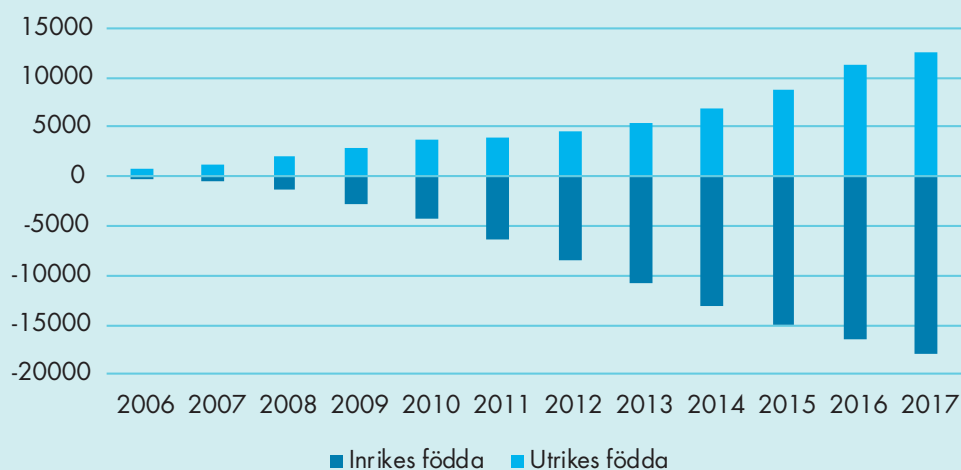

Diagram 13. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Mellan år 2006 och 2017 minskade antalet inrikes födda i arbetsför ålder mellan 16–64 år i Dalarnas län med 17 970 personer, samtidigt som antalet utrikes födda i samma åldersgrupp ökade med 12 512 personer. Minskningen av antalet inrikes födda berodde på att ålderskullarna som fyllde 65 år var större än de som fyllde 16 år,

samt en större inrikes utflyttning än inflyttning. Den inrikes födda befolkningen i arbetsför ålder minskade allra mest åren 2010–2015, vilket berodde på att det stora antalet personer födda i slutet av 1940-talet fyllde 65 och därmed uppnådde pensionsålder.

Befolkningsprognos 16-64 år i Dalarnas län 2017-2030 utrikes och inrikes födda

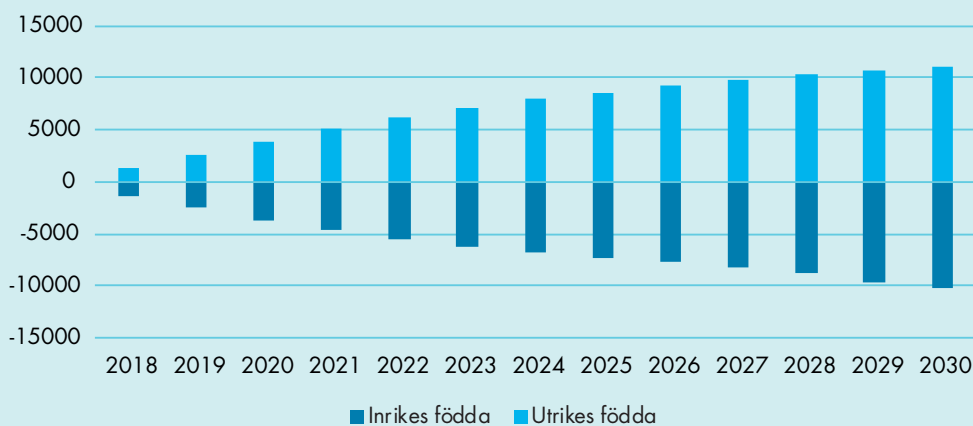

Diagram 14. Källa: Arbetsförmedlingen. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Enligt Arbetsförmedlingens befolkningsprognos förväntas antalet utrikes födda i Dalarnas län mellan 16–64 år att öka med 11 031 personer mellan 2018 och 2030, medan antalet inrikes födda personer i länet förväntas att minska med 10 228 personer, enligt prognosen. Hela den prognostiserade ökningen av antalet personer mellan 16–64 år på 803 personer i Dalarna fram till 2030 beror således på fler utrikes födda, vilket innebär att det är där arbetskraftsreserven finns. Enligt Arbetsförmedlingen är det extra viktigt för små kommuner att ta vara på den resurs som utrikesfödda kan utgöra, annars riskerar de att få mycket svårt med arbetskraftsförsörjningen.⁹ Arbetsförmedlingen betonar möjligheterna med

att använda den arbetskraftsreserv som de utrikes födda utgör men ser samtidigt att det finns vissa hinder, såsom validering av nyanländas kompetens och ovilja att anställa nyanlända. De menar att Dalarnas arbetsmarknad på sikt står

“...mellan valet att långsamt dö sotsdöden, först i de mer perifera delarna av länet men så småningom också i centralregionen, eller att aktivt ta vara på tillskottet av arbetskraft. Det är ingen naturlag som håller de nyanlända kvar i länet om de inte hittar utkomstmöjligheter, utan de kommer att flytta vidare till regioner som erbjuder arbetsmöjligheter.”¹⁰

2 Arbetsmarknadskonjunktur och invandring – då och nu

En viktig aspekt för integrationen är hur stark arbetsmarknaden är vid tidpunkten för invandringen. När Sverige under 1990-talet tog emot ett stort antal asylsökande från Balkan hade vi den djupaste ekonomiska krisen i Sverige i modern tid. Mellan 1990 och 1994 gick sysselsättningen ned med drygt 16 procent och nära 600 000 personer blev arbetslösa. Krisen har beskrivits som unik ur ett historiskt perspektiv då den var “ovanligt djup och ovanligt långvarig. Krisens karaktär kom som en överraskning för samtiden”.¹¹ Historiskt i Sverige har konjunkturen haft en stark påverkan på hur väl utrikes födda har etablerat sig på arbetsmarknaden. De som invandrat under en högkonjunktur får arbete

snabbare och har generellt sett högre inkomster än de som invandrat under en lågkonjunktur. I upp till tio år efter invandringsåret så har de som invandrat när konjunkturen varit sämre en lägre medelinkomst. De som bosätter sig i en region med hög arbetslöshet är de som klarat sig allra sämst på arbetsmarknaden.¹² De som invandrade under 1990-talets lågkonjunktur från forna Jugoslavien utgör ett undantag och gruppen etablerade sig snabbt när konjunkturen vände.¹³

Förvärvsarbetande är ett begrepp inom den årliga registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken (RAMS) som används för att beskriva sysselsättningen i Sverige.

9 Arbetsförmedlingen, 2019
10 Arbetsförmedlingen, 2016
11 Hagberg och Jonung, 2005
12 Edin och Åslund, 2001
13 Åslund, 2018

I RAMS får samtliga personer som är folkbokförda i Sverige den 31 december en sysselsättningsstatus som antingen förvärvsarbetande eller inte förvärvsarbetande.

I fortsättningen av denna rapport används i huvudsak begreppet sysselsatt som definition på en förvärvsarbetande person.

Andel sysselsatta 20-64 år 1993-2017

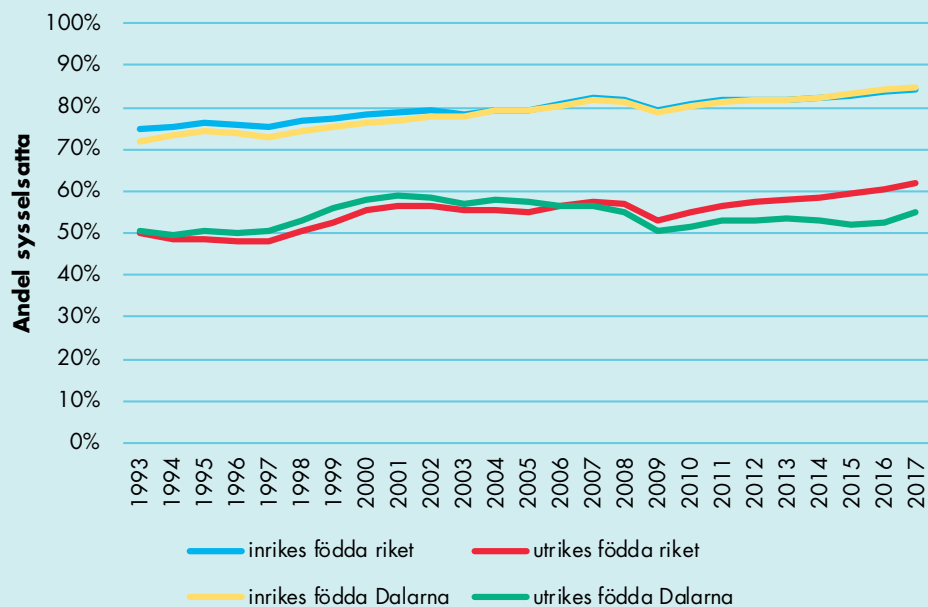

Diagram 15. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Både i Dalarna och i riket som helhet har andelen sysselsatta personer ökat de senaste åren. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan inrikes och utrikes födda är stor, vilket till stor del kan förklaras med att det tar tid för en nyanländ att etablera sig på arbetsmarknaden. Även för personer som har bott i Sverige en längre tid kvarstår dock skillnader i andelen individer i arbete. Bland inrikes födda är det ungefär lika stor andel som är sysselsatta i Dalarna och riket, medan de utrikes födda i Dalarna har en lägre sysselsättningsgrad än i övriga riket. Skillnaden i sysselsättningsgrad bland utrikes födda i Dalarna och i riket är hela 7 procent. Om en lika stor andel utrikes födda i Dalarna skulle vara sysselsatta som i riket, skulle ungefär 1650 fler personer ur gruppen vara i arbete i länet.

Arbetsförmedlingen bedömde i december 2018 att trots en del oro i konjunkturen så kommer sysselsättningen i länet att öka även under 2018 och 2019. Volymen

blir ganska anspråkslös eftersom en stor del av länets tillgängliga arbetskraftskapacitet togs i anspråk under åren 2016 och 2017. Många företag i Dalarnas län har en ambition att öka personalstyrkan, inte minst för att lätta arbetsbördan för den befintliga personalen. Samtidigt anser Arbetsförmedlingen att minst den dubbla volymen av beräknade nyanställningar behövs för att ersätta dem som går i pension i år och nästa år. De förutspår därför att bristproblematiken kommer att fortsätta på en hög nivå. Lägst var arbetslösheten bland den registrerade arbetskraften i mars 2019 bland inrikes födda i Sätters kommun med 1,6 procent och högst i Älvdalen kommun med 3,8 procent. Två anledningar till att sysselsättningsgraden bland utrikes födda i Dalarnas län är lägre än i riket är skillnader i utbildningsnivå och vistelsetid i Sverige. År 2018 hade 27 procent av de utrikes födda i Dalarnas län mellan 25–64 år en förgymnasial eller lägre utbildning, medan motsvarande andel i riket var 19 procent.

Utbildningsnivå bland utrikes födda 25-64 år, 2018

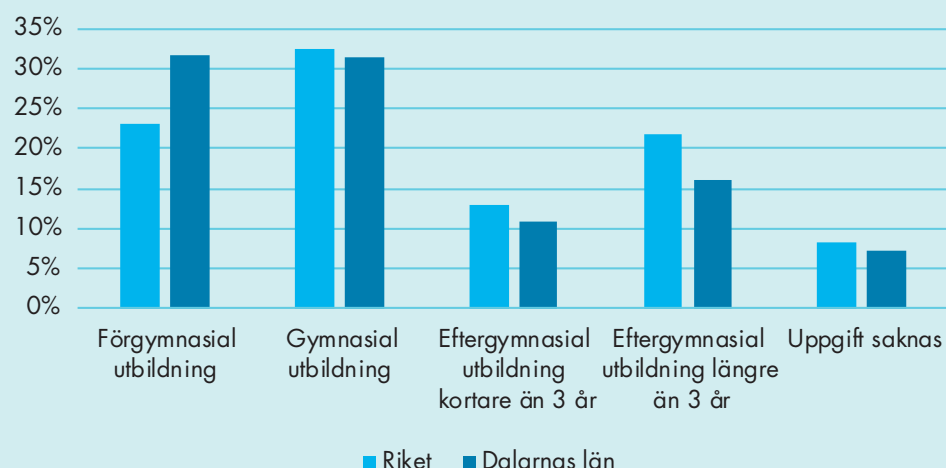

Diagram 16 Källa SCB. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

Sett till den högkonjunktur som pågått under de senaste åren har flyktingarna från Syrien, Eritrea, Somalia och Afghanistan – de stora invandringsländerna i Dalarna de senaste åren – haft en historiskt sett unikt bra timing. Arbetsmarknadskonjunkturer är mycket god men trots det identifierar Arbetsförmedlingen utmaningar som kan ge stora negativa effekter om de inte löses. Matchning-

en mellan de som är arbetsökande och de arbeten som är lediga skulle kunna fungera betydligt bättre än idag. Konsekvensen av detta kan bli att företag och organisationer kan flytta från länet på grund av att de inte hittar arbetskraft och arbetskraftsreserven bestående av utrikes födda riskerar att lämna länet om de inte får jobb.¹⁴

3 Vägen till arbete

I Statistiska centralbyråns analys av utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden identifierar de några aspekter som särskilt viktiga för sysselsättningen bland utrikes födda. Enligt deras arbetsmarknadsundersökningar (AKU) är en person sysselsatt om den under mätveckan har arbetat minst en timme, eller varit tillfälligt frånvarande från ett arbete (semester, tjänstledighet, sjukdom, osv). Även personer som deltar i vissa arbetsmarknadspolitiska program räknas som sysselsatta (lönebidrag, start av näringsverksamhet osv). Dessa undersökningar bygger på intervjuer med ett urval av individer i befolkningen. I denna rapport används oftast registerdata som grund för analyser, och när det gäller

sysselsättning används SCB:s Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS). I RAMS kan oftast arbetsmarknadspolitiska åtgärder särskiljas från förvärvsarbete. Forskning visar att utbildningsnivå, språkkunskaper, tillgång till sociala nätverk och förekomsten av diskriminering är avgörande för utrikes föddas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.¹⁵ Den grupp av utrikes födda som ligger närmast nivåerna för inrikes födda är födda i Norden. Andelen arbetslösa är väsentligt högre bland personer födda i Asien och Afrika, som är två världsdelar varifrån flyktinginvandringen varit stor under de senaste åren.¹⁶

14 Arbetsförmedlingen, 2019
15 Aldén, 2016
16 Galte Schermer, 2019

Andel sysselsatta 20-64 år i Dalarnas län år 2017

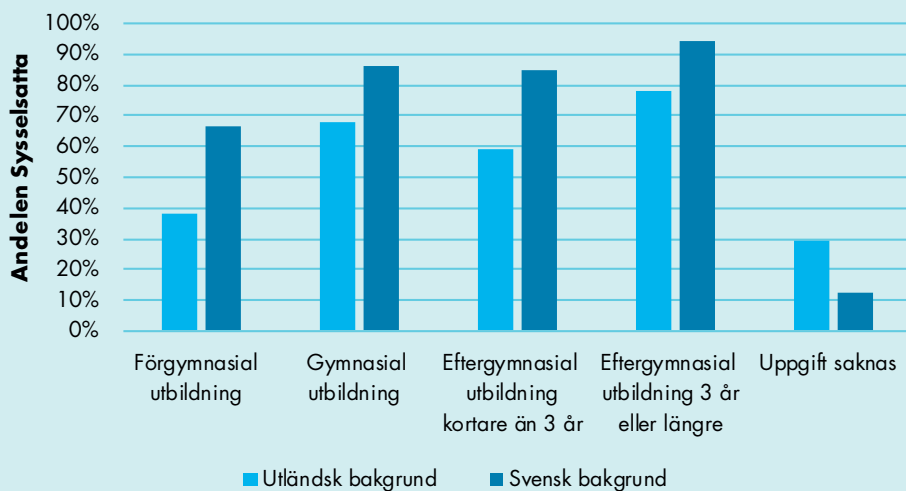

Diagram 17. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

När andelen sysselsatta redovisas per utbildningsnivå är det tydligt att individer med förgymnasial utbildning i lägre utsträckning är förvärvsarbetande (se diagram 17), något som också gäller gruppen med svensk bakgrund. Andelen sysselsatta är även väsentligt lägre i gruppen med utländsk bakgrund.

En analys av andelen sysselsatta uppdelad på utrikes/inrikes födda utifrån om föräldrarna är födda inrikes

eller utrikes visar att andelen sysselsatta är högre för inrikes födda med två föräldrar födda utrikes (ibland benämnd som andra generationens invandrare) än för utrikes födda, men inte fullt lika hög som inrikes födda med en eller båda föräldrarna födda i Sverige. Det tyder på att det finns en verksam integrationsprocess över tid, i bemärkelsen att de som är födda i Sverige med utrikes födda föräldrar i betydligt högre utsträckning än utrikes födda är sysselsatta.

Andel sysselsatta 20-64 år i Dalarnas län år 2017

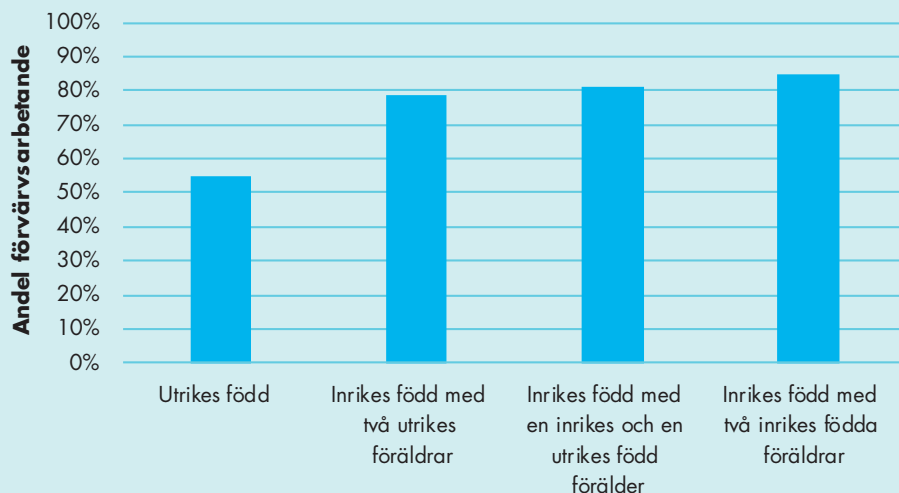

Diagram 18. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Något som är viktigt att ha med sig när andelen sysselsatta analyseras är att gränsen för att definieras som sysselsatt är relativt låg. I Arbetskraftsundersökningarna (AKU) som genomförs av SCB och utgör den officiella arbetslöshetsstatistiken, definieras en person som förvärvsarbetande om den har arbetat en timme per vecka

vid tiden för undersökningens genomförande. AKU är en urvalsundersökning som genomförs genom intervjuer och är inte nedbrytbar på finare geografisk nivå än län och storstadsregioner. För att analysera sysselsättning på finare geografisk nivå än vad som finns i AKU kan registerstatistik användas, närmare bestämt Registerba-

serad arbetsmarknadsstatistik (RAMS). Definitionen av sysselsatt baseras på definitionen i AKU men beräknas

på ett mer komplext sätt utifrån inkomst, då uppgifter om arbetad tid per vecka inte finns i RAMS.

Andel sysselsatta 20-64 år i Dalarnas län bland utrikes födda efter vistelsetid, 2017

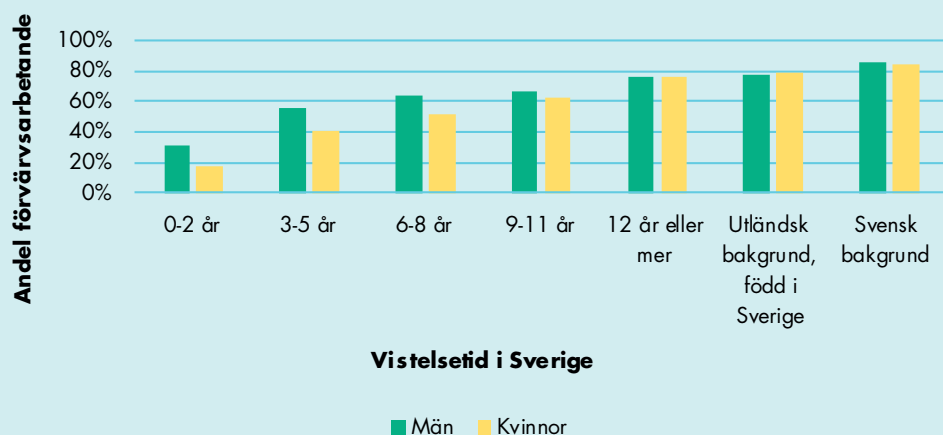

Diagram 19. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

När vistelsetid tas med i analysen syns samma mönster som i diagram 18, delvis att det finns en fungerande integration i bemärkelsen att de som vistats längre tid i Sverige har en högre förvärvsfrekvens. Variabeln vistelsetid tjänar som en indikator på en rad andra faktorer som påverkar möjligheterna till att få ett arbete. Efter en ökad tid i landet kan en nyanländ person lära sig svenska, validera och komplettera utbildningar, lära sig hur den svenska arbetsmarknaden fungerar samt knyta kontakter för att öka chansen till att få en sysselsättning och inkomst. Enligt detta resonemang förväntas ett initialt sysselsättningsgap mellan inrikes födda och nyanlända, som minskar succesivt när vistelsetiden i landet blir längre.¹⁷

Män har en högre sysselsättningsgrad både bland utrikes födda och de med svensk bakgrund. I gruppen med svensk bakgrund är skillnaderna mellan könen små, medan utrikes födda kvinnor i väsentligt lägre grad är sysselsatta än utrikes födda män. Skillnaderna mellan könen är större ju kortare vistelsetiden är i Sverige.

Emma Neuman från Linnéuniversitet har undersökt hur kulturella normer bidrar till arbetsmarknadsutfall mellan utrikes födda kvinnor och män i Sverige. Hennes kartläggning visade att de som invandrat från länder där arbetsdeltagandet för kvinnor var lägre än män, också hade stora skillnader i andelen sysselsatta per kön på den svenska arbetsmarknaden. Efter en längre vistelsetid i Sverige, minskade gapet och skillnaden i sysselsättningsgrad mellan könen närmade sig nivån för inrikes födda. Slutsatsen som drogs var att den kulturella inverkan som ansågs finnas avtar med tiden.¹⁸ Mönstret med en stor skillnad i sysselsättningsgrad mellan kön för utrikes födda med en kort vistelsetid går att se även i Dalarna. Skillnaden mellan könen minskar sedan ju längre vistelsetiden i landet blir och har nästan försvunnit helt för de som bott i Sverige i 12 år eller mer. Efter en generation finns inga skillnader i sysselsättningsgrad mellan könen och bland personer i Dalarna födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands, var en något större andel kvinnor än män sysselsatta.

17 Arbetsförmedlingen, 2017

18 Neuman, 2015

Genomsnittlig månadsinkomst förvärvsarbetande invånare 20-64 år i Dalarnas län år 2017

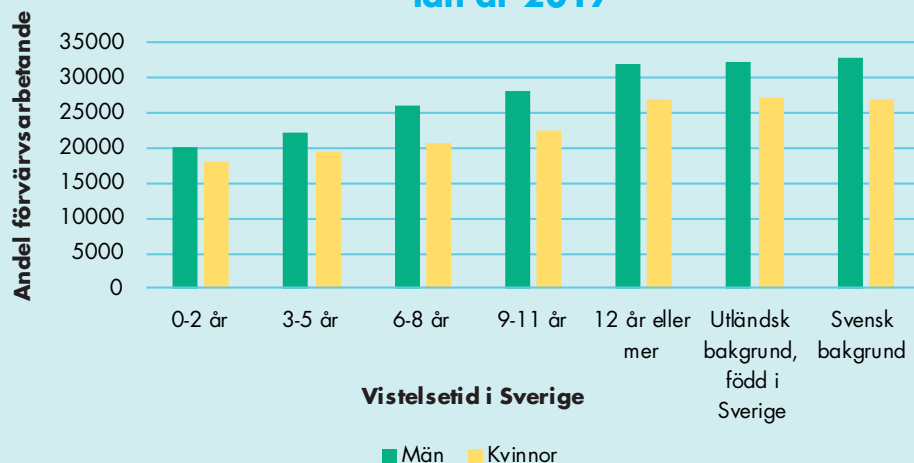

Diagram 20. Källa: Statistiska Centralbyrån, Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

Utrikes födda personer i Dalarna har generellt sett lägre inkomster än personer födda i Sverige. Detta gäller framför allt de första åren efter flytten till Sverige. Skillnaderna är väsentligt mindre för personer som bott i Sverige en längre tid och är nästan helt borta efter 12 år. Inkomsterna skiljer sig även mellan personer som är födda i olika länder. Oavsett bakgrund har män en högre medelinkomst än kvinnor.

Inkomststatistiken kan också tjäna som indikator för om någon arbetar väldigt få timmar per månad eller arbeten som på olika sätt är varaktigt subventionerade av den offentliga sektorn. Tröskeln för att definieras som sysselsatt är som nämnts ovan låg, där en arbetad timme i veckan räcker för att räknas som sysselsatt. Om det skulle vara så att de utrikes födda arbetar väsentligt färre timmar än inrikes födda alternativt har väsentligt lägre löner, skulle det indikera att de utrikes födda som är sysselsatta skiljer sig markant åt mot inrikes födda sysselsatta. De utrikes födda sysselsatta har lägre inkomster än inrikes födda sysselsatta, men deras inkomster närmar sig de inrikes föddas inkomster med en längre vistelsestid i Sverige.

Av utrikes födda i Sverige hade nästan var femte en varaktigt låg ekonomisk standard år 2016, medan andelen bland personer födda i Sverige var 7 procent.¹⁹ Med varaktigt låg ekonomisk standard avses personer som lever i hushåll som har en disponibel inkomst som

är mindre än 60 procent av medianinkomsten i Sverige. Att den är varaktig innebär aktuellt år samt två av tre föregående år.

Ett annat sätt att angripa frågan om arbetsmarknadsintegrationens betydelse för Dalarnas arbetsmarknad är att titta på hur stor del av den totala arbetsstyrkan som består av invandrade personer. Vid en analys av antalet sysselsatta framkommer att drygt 5900 personer av totalt drygt 133900 sysselsatta är utrikes födda och har invandrat under de senast 10 åren. Med den svåra arbetskraftsbrist som råder utgör dessa personer ett betydande antal och därmed ett viktigt tillskott av arbetskraft till Dalarnas arbetsmarknad. Vid analyser av sysselsättning är det av stor vikt att också analysera gruppen som inte förvärvsarbetar. Det är ur ett samhällsligt perspektiv stor skillnad på om man har sin försörjning från ekonomiskt bistånd eller studiemedel. Det senare är en form av investering som vanligtvis leder till högre inkomster för individen framöver, medan det förra är en utväg för individer som inte har kunnat lösa sin försörjning på annat sätt. Just ekonomiskt bistånd är den kategori där det finns störst skillnader mellan grupperna med svensk och utländsk bakgrund, där närmare 16 procent av de med utländsk bakgrund har sin största inkomstkälla från ekonomiskt bistånd mot drygt en procent av de med svensk bakgrund.

19 Statistiska centralbyrån, 2018

Huvudsaklig inkomstkälla (exkl förvärvsarbetande) år 2017 i Dalarnas län, 20-64 år

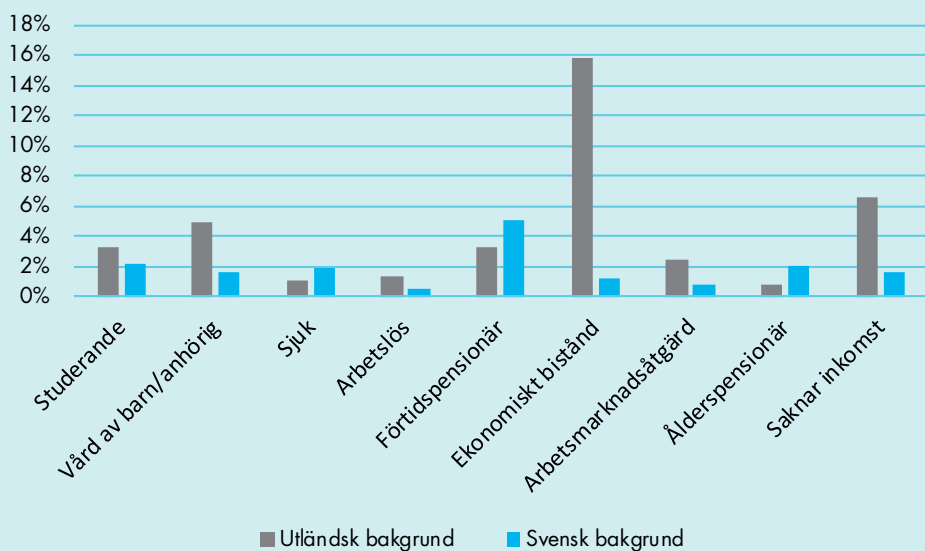

Diagram 21. Källa: Statistiska centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

Även andelen som saknar inkomst är större i gruppen med utländsk bakgrund, nästan sju procent, mot nästan två procent i gruppen med svensk bakgrund. Dessa två kategorier visar på problematiska effekter av bristande integration. Delar man upp dessa två kategorier utifrån

invandringsår framträder dock samma mönster som i tidigare diagram, där andelen personer utan egen försörjning sjunker kraftigt med en ökad vistelsetid i Sverige.

Utrikes födda personer i Dalarnas län 20-64 år utan egen försörjning, 2017

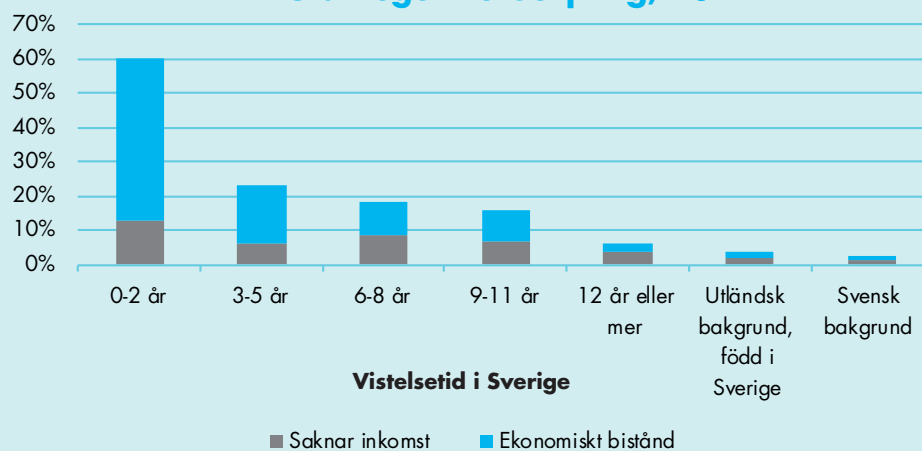

Diagram 22. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

4 Vägen till språk och utbildning

En fullgjord gymnasieutbildning är en av de viktigaste faktorerna för ett gott liv utifrån en rad olika aspekter, såsom exempelvis hälsa, inkomst, medellivslängd och möjligheten till arbete. De med en längre utbildning lever i allmänhet längre, har en genomsnittligt högre inkomst och mår i allmänhet bättre än de med kortare utbildning. Utbildningsnivån hos utrikes födda har därför en stor påverkan för möjligheterna att etablera sig i samhället, särskilt bland de unga som anländer till Sverige under skolåren och har många år kvar i livet.

Att gruppen utrikes födda är en heterogen grupp blir tydlig när utbildningsnivån studeras. Den stora skillnaden jämfört mot inrikes födda är att en större andel av de utrikes födda har enbart förgymnasial utbildning och en mindre andel har gymnasial utbildning. Andelen personer som har eftergymnasial utbildning är ungefär densamma för inrikes och utrikes födda. Arbetskraftsinvandrare är generellt sett mer högt utbildade än flyktiginvandrare och skillnaderna i utbildningsnivå är även stora mellan olika ursprungsländer.

Utbildningsnivå i Dalarnas län efter vistelsetid i Sverige, 20-64 år, 2018

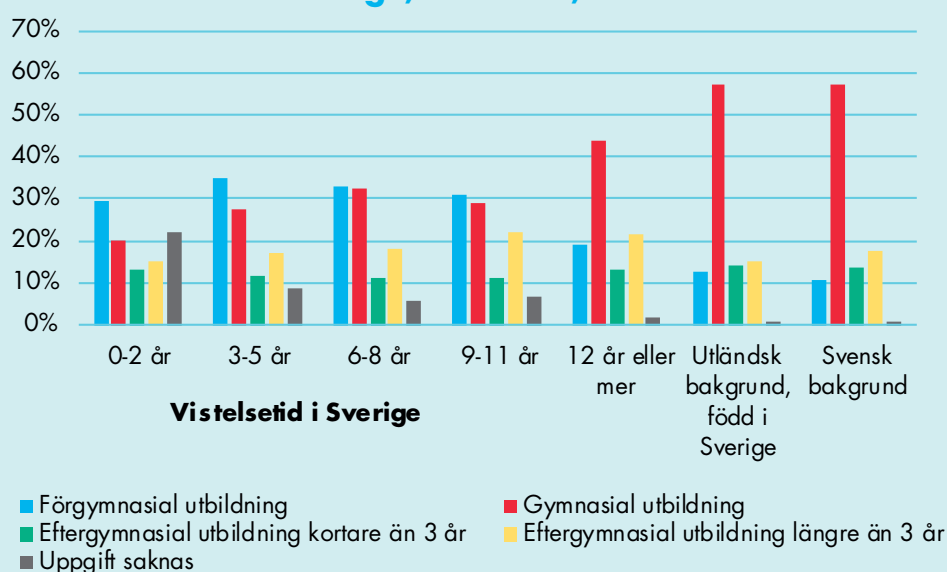

Diagram 23. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

Eftersom det finns stora skillnader i utbildningsbakgrund bland utrikes födda, är det svårt att tala om dem som en samlad grupp. Personer med låg respektive hög utbildning stöter på olika typer av utmaningar på arbetsmarknaden. En aspekt som är viktig att beakta är att över 30 procent av de som invandrat de senaste 11 åren har grundskolekompetens (förgymnasial) eller lägre utbildning. Samtidigt saknas det uppgifter om utbildningsnivå för en stor andel av de utrikes födda, speciellt för de

som varit en kortare tid i landet. De utrikes födda i Dalarna som har bott i Sverige en längre tid har generellt sett en högre utbildningsnivå än de som invandrat de senaste åren. Om detta beror på skillnader i utbildningsnivå vid invandring, eller att de med längre vistelsetid i större grad hunnit genomföra en utbildning i Sverige framgår inte av diagrammet. Sannolikt är det en kombination av dessa två faktorer.

Andel sysselsatta 20 - 64 år i Dalarnas län efter vistelsetid i landet och utbildningsnivå, 2017

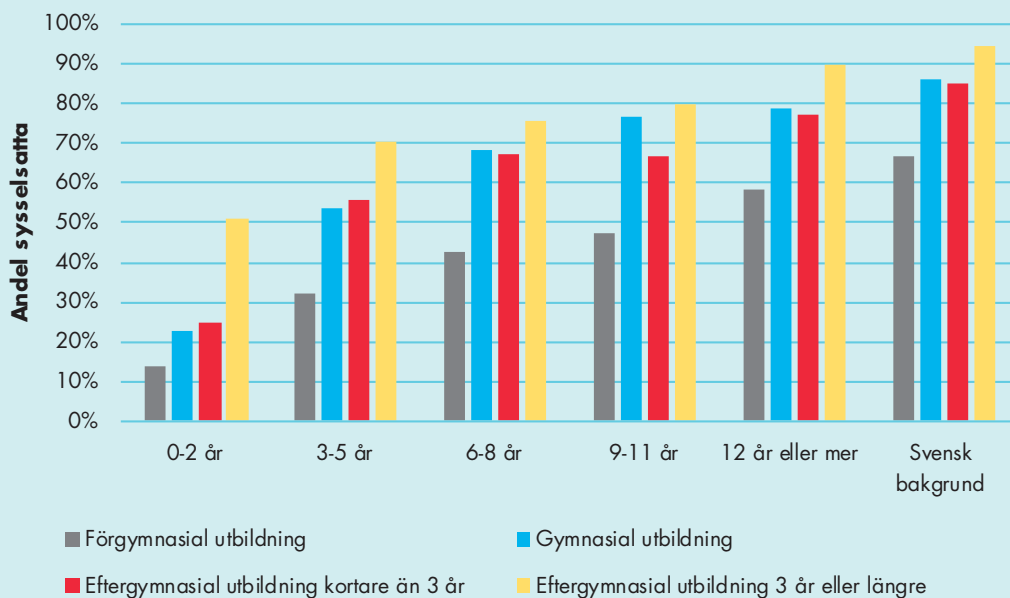

Diagram 24. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Idag behövs det enligt Arbetsförmedlingen i regel gymnasiekompetens för att ha en god chans att etablera sig på arbetsmarknaden, även när det gäller bristyrken.²⁰ Diagrammet ovan visar att vistelsetid i landet och utbildningsbakgrund i stor utsträckning påverkar hur stor andel personer som är sysselsatta. Generellt sett så har utrikes födda personer med låg utbildning svårare att etablera sig på arbetsmarknaden än de med gymnasieutbildning eller högre utbildning. En bidragande faktor kan vara att det finns få enkla jobb på den svenska arbetsmarknaden som inte kräver längre utbildning. År 2016 utgjordes 5 procent av den förvärvsarbetande arbetskraften av yrken utan eller med kortare krav på utbildning och introduktion, vilket var lägst andel i hela EU.²¹ För att möjliggöra att fler av de utrikes födda som flyttat till Dalarna de senaste åren kan arbeta, är det av största vikt att så många som möjligt tillgodogör sig en utbildning som efterfrågas av arbetsmarknaden.

Det finns flera tänkbara anledningar till att utrikes födda i genomsnitt presterar sämre på arbetsmarknaden, även när hänsyn tas till skillnader i utbildningsnivå. Några tänkbara förklaringar kan exempelvis vara lägre kunskaper om landet, språket och kulturen. För de som flyttat till Sverige av flyktinskäl kan traumatiska upplevelser också inverka. I både Sverige och övriga västvärlden finns det emellertid gott om indikationer på att diskriminering av personer med utländskt ursprung förekommer på arbetsmarknaden. En sak som pekar på detta är att

de som är födda i Sverige med utrikes födda föräldrar presterar sämre på arbetsmarknaden än de med svensk bakgrund, även när hänsyn tas till skillnader i utbildningsnivå. Det är teoretiskt möjligt att andra faktorer kan påverka utfallet, men det förefaller föga troligt att skillnaderna skulle vara stora, utan att diskriminering förekommer i någon form.²² Det finns dessutom empiriskt stöd för att diskriminering på arbetsmarknaden verkligen förekommer. Flera svenska studier har undersökt frågan genom att skicka fiktiva ansökningar med påhittade personer till ett stort antal utlysta jobb. Resultatet av studierna har varit att personer med mer svenskklingande namn har betydligt större sannolikhet att bli kallade till en arbetsintervju än personer med ett utländskt klingande namn, trots att ansökningarna i övrigt är i stort sett identiska.²³ De ekonomiska vinsterna för samhället skulle vara stora om skillnaderna i sysselsättning och medelinkomst, mellan inrikes och utrikes födda skulle utjämnas. I den mån diskriminering förklarar denna skillnad, finns det alltså stora vinster i att bekämpa den, både för samhället och för de utrikes födda själva.²⁴

Eftersom gymnasieutbildning har stor betydelse för möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden, är en viktig aspekt att undersöka hur stor andel av avgångseleverna i årskurs 9 i länet som är behöriga att påbörja gymnasiestudier. Ofullständiga eller låga betyg är i första hand ett problem för den enskilde, då personens valmöjligheter begränsas och etableringen på arbets-

20 Dagens Arena, 2018
 21 Galte Schermer, 2019
 22 Ruist, 2016
 23 Vernby och Dancygier, 2018
 24 Ruist, 2016

marknaden försvåras. Att en stor andel elever inte blir behöriga till gymnasiet kan även innebära ett samhällsproblem. Samhället misslyckas med att ta tillvara elevernas potential om de inte når målen för utbildningen i skolan. Det finns även ett starkt samband mellan dåliga skolresultat och sociala problem. Enligt Socialstyrelsen är det 8 gånger större risk att varken arbeta eller stude-

ra för den som överhuvudtaget inte påbörjat gymnasiet, jämfört med en elev som har genomfört ett studieförberedande gymnasieprogram. Det finns även en stark överrisk att varken arbeta eller studera för den som har hoppat av gymnasiet, jämfört med den som har fullföljt en gymnasieutbildning.²⁵

25 Socialstyrelsen, 2010

Andel behöriga till gymnasiet av avgångselever i Dalarnas län och riket 2018 efter svensk och utländsk bakgrund

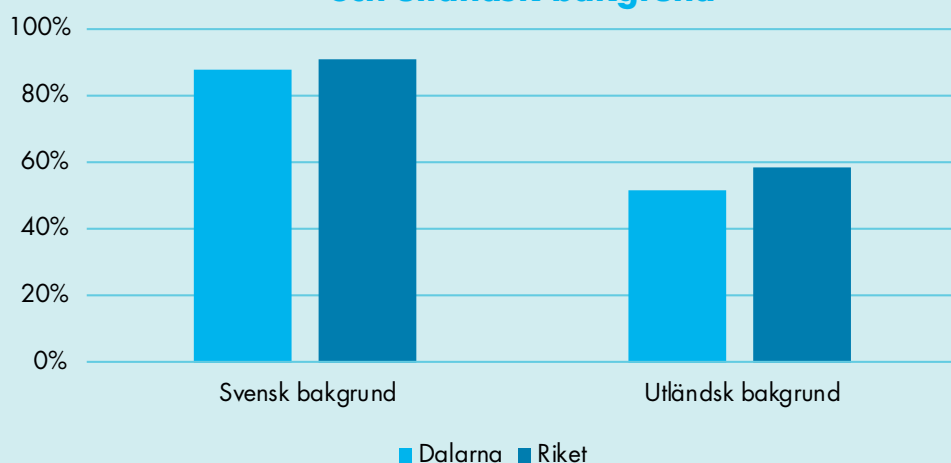

Diagram 25. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

Skillnaden i andelen behöriga till gymnasiet hos avgångselever i årskurs 9 mellan de med svensk och utländsk bakgrund var stor, både inom Dalarnas län och i riket som helhet. I Dalarna var 52 procent av avgångseleverna med utländsk bakgrund och 88 procent med svensk bakgrund behöriga att påbörja gymnasiet. Siffrorna för riket var 58 procent av eleverna med utländsk bakgrund och 91 procent av eleverna med svensk bakgrund.

När avgångseleverna i årskurs 9 i riket år 2018 studeras så påverkas andelen behöriga med utländsk bakgrund mycket av migrationsbakgrund. Skillnaderna i andelen behöriga är betydligt mindre mellan elever med utländsk och svensk bakgrund när förutsättningarna är mer likvärdiga. Vid en jämförelse var 91 procent av eleverna med svensk bakgrund behöriga och 86 pro-

cent av elever med utländsk bakgrund födda i Sverige behöriga, medan 85 procent av eleverna som invandrat före skolstart var behöriga. Bland elever i riket som invandrat i årskurs 1–5 var andelen behöriga elever däremot märkbart lägre och var 67 procent. Allra lägst i riket var behörigheten bland nyanlända som invandrat de senaste 4 åren eller saknade svenskt personnummer, där andelen behöriga elever var 28 procent. Enligt Skolverket har nyanlända elever en brant uppförsbacke. Att på kort tid lära sig svenska språket och samtidigt utveckla ämneskunskaper är en stor utmaning. Skolverket anser att det behövs ett genomtänkt och målmedvetet arbete på skolorna och att skolor som tagit emot många nyanlända bör ges ett bra stöd.²⁶ Den primära orsaken till att en lägre andel utrikes födda elever i Dalarna än i riket är behöriga, är sannolikt att en större andel är nyanlända och har en kort vistelsetid i Sverige.

26 Skolverket, 2018

Andel behöriga till gymnasiet i Dalarnas län av avgångselever i årskurs 9 efter bakgrund 2018

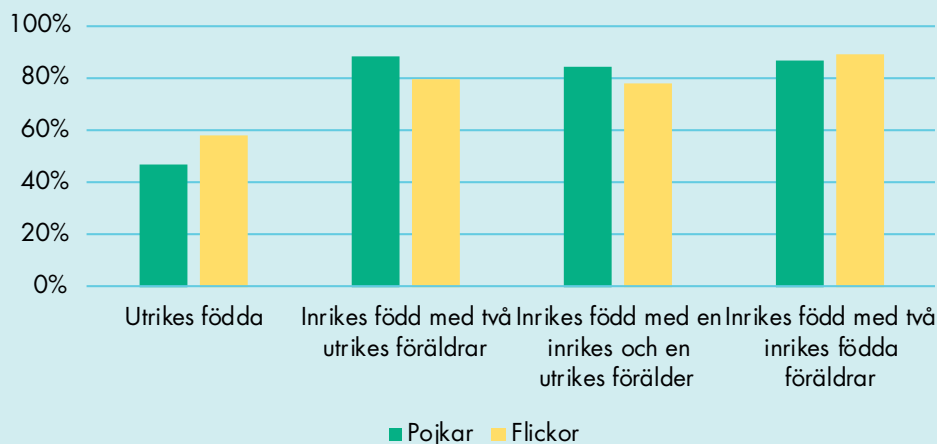

Diagram 26. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

De avgångselever i årskurs 9 i Dalarna år 2018 som var utrikes födda var i betydligt lägre grad än inrikes födda behöriga till att påbörja gymnasiestudier. Skillnaden i kön var också störst bland utrikes födda elever, där 58 procent av flickorna och 47 procent av pojkarna var behöriga till gymnasiet. För elever födda i Sverige

med en eller två utrikes födda föräldrar var andelen behöriga pojkar ungefär lika stor som för inrikes födda pojkar med två föräldrar födda i Sverige. Flickor födda i Sverige med två inrikes födda föräldrar var i högre grad behöriga till gymnasiet än inrikes födda flickor med en eller två utrikesfödda föräldrar.

Andel behöriga till gymnasiet av utrikes födda avgångselever i årskurs 9 i Dalarnas län, 2018

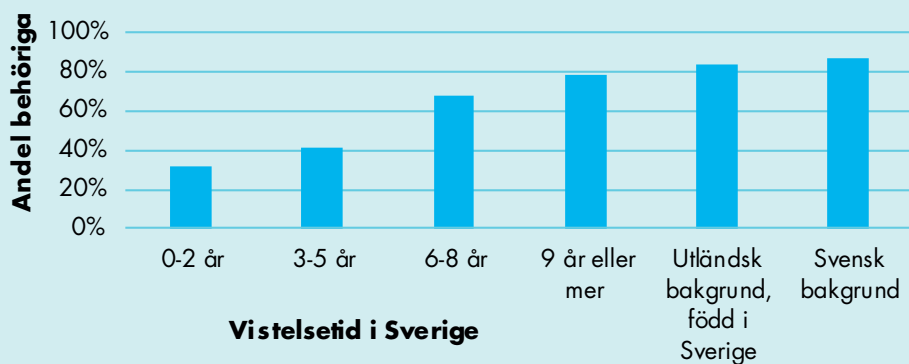

Diagram 27. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

Det finns stora skillnader i gymnasiebehörighet mellan grupper med olika vistelsetid i Dalarna där behörigheten är större ju längre eleverna har vistats i Sverige. Precis som nationellt är det framförallt personer som har

bott i landet fem år eller kortare som i betydligt lägre grad än de med svensk bakgrund blir behöriga att påbörja gymnasiet.

Andelen behöriga till högskolan i Dalarnas län av avgångselever i gymnasiet, 2018

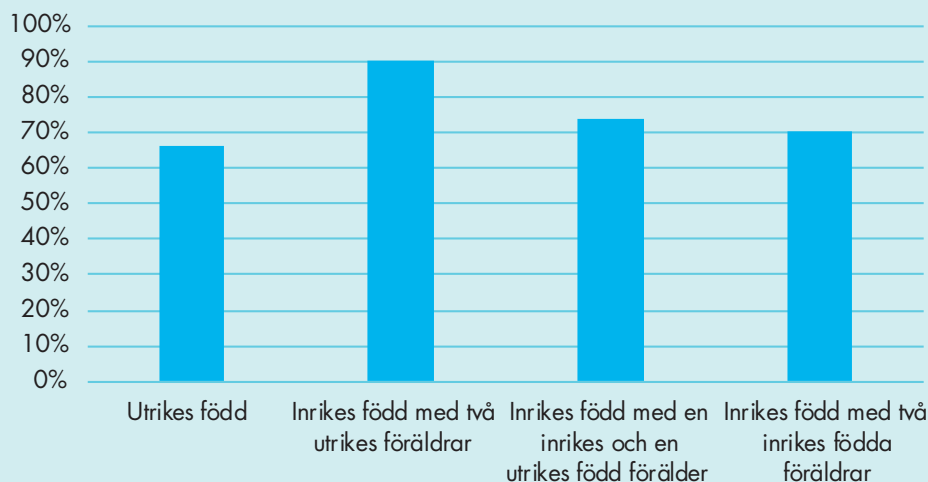

Diagram 28. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

En annan aspekt som är viktig att mäta är hur stor andel av avgångseleverna i gymnasiet som är behöriga till att påbörja högskolestudier. Även här är det en högre andel inrikes födda elever som är behöriga än utrikes födda. Skillnaderna är dock betydligt mindre än för avgångseleverna i årskurs 9. Något som är viktigt att beakta när detta studeras är att gymnasieskolan inte

är obligatorisk och att de som exempelvis har avbrutit gymnasiestudier eller läser in grundläggande gymnasiebehörighet inte omfattas av diagrammet. Samtliga av de utrikes födda elever i Dalarnas län som slutförde gymnasiet år 2018 hade längre än 4 års vistelsetid i Sverige.

Andel av 19-åringar i Dalarnas län som var behöriga att påbörja högskolestudier år 2018

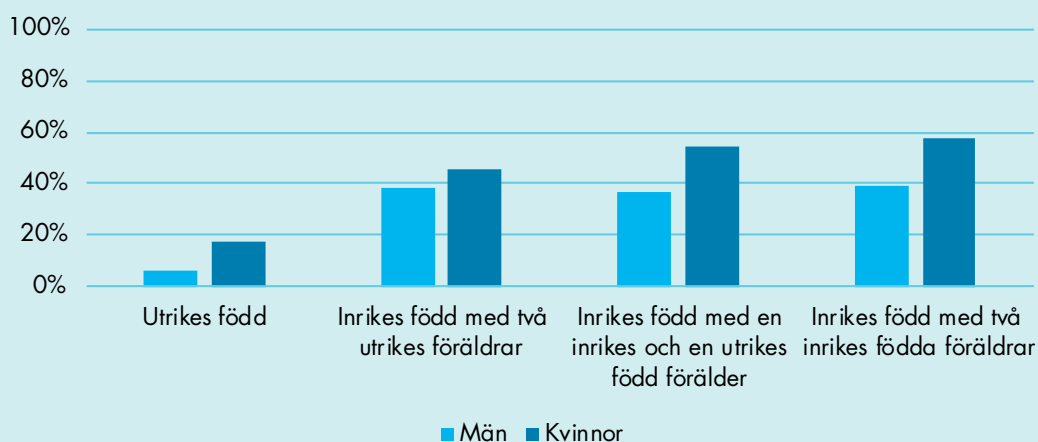

Diagram 29. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

När andelen behöriga till högskolan undersöks så kan det vara av större relevans att mäta hur stor andel av 19-åringarna som ett visst år är behöriga till högskolan. Detta eftersom vi i Sverige vanligtvis är 19 år när vi erhåller gymnasieexamen. Det är viktigt att komma ihåg att detta inte ger någon heltäckande bild av alla personer eftersom det finns vissa elever som slutför gymnasiet när de är yngre eller äldre än 19 år. En ej slutförd gymnasieexamen vid 19 års ålder beror ändå i

en majoritet av fallen på att eleven ligger efter i skolan eller har hoppat av gymnasiet. Av denna anledning blir denna variabel relevant när andelen högskolebehöriga efter bakgrund och kön jämförs. Det som kan konstateras är att utrikes födda i betydligt lägre grad än inrikes födda blir behöriga till högskolestudier vid 19 års ålder. Oavsett om eleven eller föräldrarna är utrikes eller inrikes födda är kvinnor i högre utsträckning behöriga att påbörja högskolestudier än män.

5 Vägen till bostad

På nästan alla sätt att mäta boende skiljer sig grupperna svensk och utländsk bakgrund åt. Det finns flera sätt att mäta boende på; typ av boende (villa eller lägenhet), boendeyta och bostadsägande säger alla någonting om hur människor bor, något som givetvis speglar den ekonomiska situation man lever i. Det innebär, precis som på de flesta andra områden, att gruppen utrikes födda kommer att ha en stor spridning avseende

etablering i samhället. Några i gruppen kommer att ha bott i Sverige i mindre än ett år och andra i flera decennier. Således finns även inom boende anledning att göra analyser uppdelade på vistelsetid i Sverige, att människor som bott längre i Sverige i högre utsträckning äger sitt eget boende, antingen genom äganderätt (småhus) eller bostadsrätt (småhus eller lägenhet).

Boende per upplåtelseform i Dalarna år 2018 efter vistelsetid i Sverige

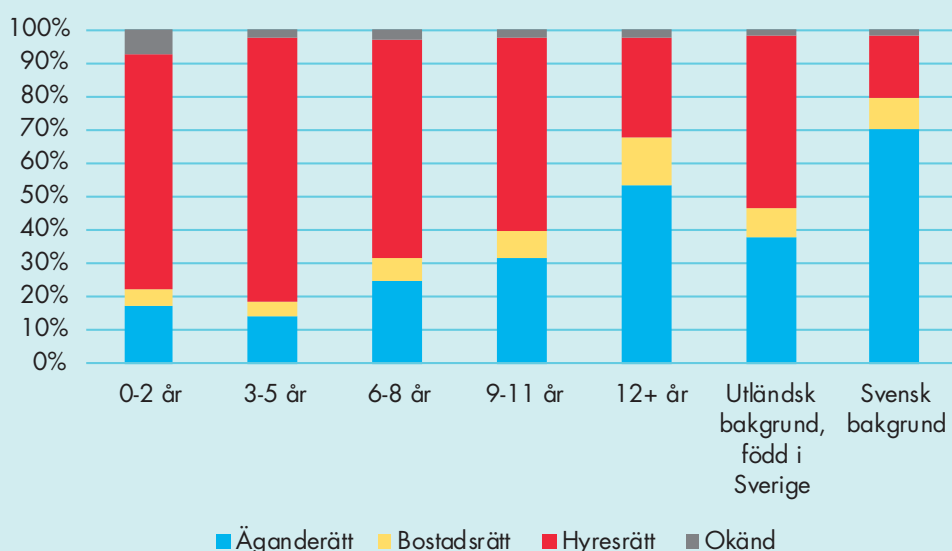

Diagram 30. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Angelica Harryson, Region Dalarna.

Att en större andel personer med utländsk bakgrund bor i hyresrätt, kan förklaras med att nyanlända personer generellt ännu inte hunnit etablera sig i Sverige så pass att de har ekonomiska möjligheter att äga sitt eget boende. Intressant att notera är att de av Dalarnas invånare med utländsk bakgrund som bott i Sverige i minst tolv år i högre utsträckning äger sin bostad än de med utländsk bakgrund som är födda i Sverige. Det går även att konstatera att andelen som bor i äganderätt är väsentligt högre bland de med svensk bakgrund, oavsett vistelsetid. Detta kan visa på skillnader i möjligheterna att köpa sin bostad mellan de med svensk och utländsk bakgrund. Dock går inte detta att fastställa baserat på nuvarande underlag. Det behövs djupare analyser med fler variabler för att belysa den frågan.

Ytterligare en relevant analys rörande boende är andelen trångbodda hushåll. Trångboddhet i lägenheter i flerbostadshus mäts idag oftast enligt Norm 3 vilket

innebär att fler boende än en person per rum är trångbott, kök och ett rum (vardagsrum) oräknat. Sammanboende förutsätts behöva ett rum färre än ensamstående samt att ensamstående personer boende i ett rum inte bedöms vara trångbodda.²⁷ Detta innebär att en ensamstående vuxen med två barn behöver en lägenhet med minst fyra rum för att inte vara trångbodda. Två sammanboende vuxna med ett barn däremot behöver endast tre rum för att inte vara trångbodda eftersom de vuxna antas kunna dela ett sovrum.

Trångboddhet i småhus kan inte mätas på samma sätt eftersom uppgifter på antal rum inte samlas in. Det går att mäta med hjälp av bostadsyta per hushållsmedlem även om det måttet blir trubbigare än det för flerbostadshus. Trångboddhet i småhushushåll anses dock inte vara ett utbrett problem och beräkningar gjorda av Region Dalarna stödjer det antagandet. Därför kommer endast trångboddhet i flerbostadshus att diskuteras här.

Antal trångbodda och ej trångbodda hushåll i Dalarna år 2018

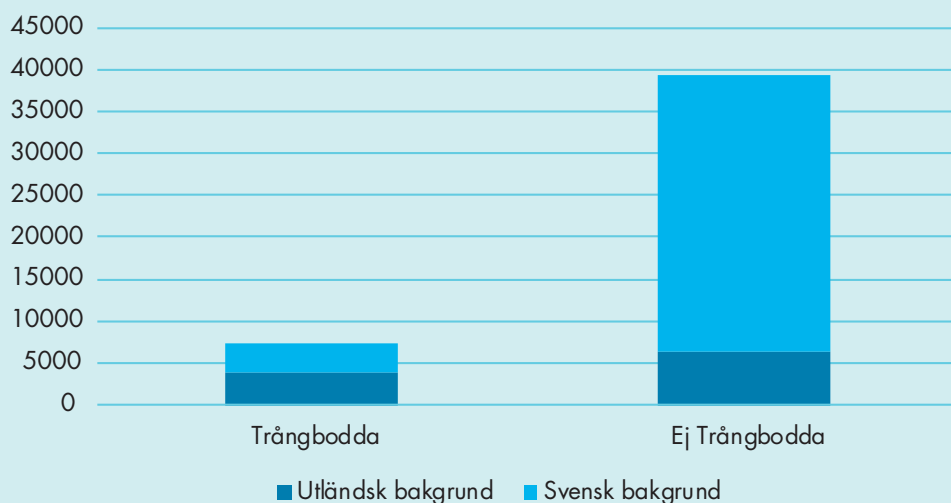

Diagram 31. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Angelica Harryson, Region Dalarna.

De hushåll som är trångbodda i Dalarna utgör en liten andel av det totala antalet lägenhetshushåll. Cirka 84 procent av hushållen som bor i lägenhet är inte trångbodda. En stor majoritet (91 procent) av hushållen med svensk bakgrund är inte trångbodda. Av de 16 procent av hushållen som är trångbodda har 53 procent

utländsk bakgrund. Detta ska ses i förhållande till att det totala antalet hushåll med utländsk bakgrund är mycket färre än de med svensk bakgrund. Totalt är 38 procent av hushållen med utländsk bakgrund trångbodda i jämförelse med 9 procent av hushållen med svensk bakgrund.

Trångbodda lägenhetshushåll efter vistelsetid i Dalarnas län år 2018

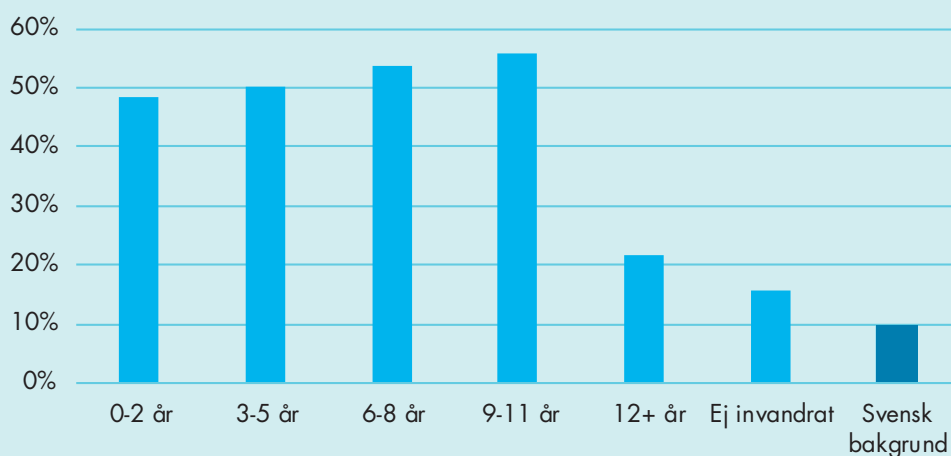

Diagram 32. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Angelica Harryson, Region Dalarna.

Många utrikes födda är trångbodda en lång tid efter att de har invandrat till Sverige. Vidare analyser (inte visade här) visar att det är först i gruppen utlandsfödda som kom till Sverige för cirka 35 år sedan, som nivåerna på trångboddheten har sjunkit till nivåer jämförbara med de med utländsk bakgrund som är födda i Sverige eller de med svensk bakgrund. Det är dock viktigt att tänka

på att den demografiska och etniska sammansättningen mellan grupperna är olika och att de kan ha olika preferenser för hur de vill bo. Diagram 32 stödjer dock slutsatsen att det finns stora skillnader på bostadsmarknaden mellan de som är inrikes och utrikes födda samt visar att skillnaderna kan bestå under väldigt lång tid efter att en person har invandrat till Sverige.

När det gäller trångboddhet är det viktigt att känna till att det vanligtvis är ett lokalt fenomen. Det är fullt möjligt att många kan vara trångbodda i ett bostadsområde

samtidigt som få hushåll är trångbodda i grannområdet. Därför ger det en trubbig bild att titta på trångboddhet på regionnivå.

Trångbodda i flerbostadshus per kommun och vistelsetid 2018

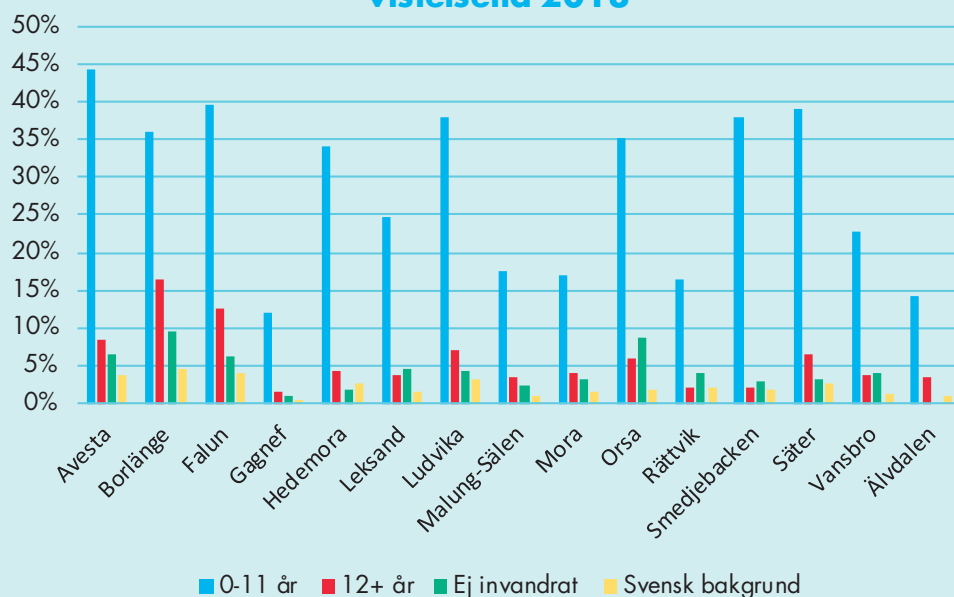

Diagram 33 Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Angelica Harryson, Region Dalarna.

Uppdelat på kommun och vistelsetid blir det påtagligt att det finns skillnader mellan kommunerna. Som förväntat är andelen trångbodda av de med utländsk bakgrund med en vistelsetid på maximalt 11 år högst av alla kategorier. I de flesta kommuner sjunker sedan andelen trångbodda till låga nivåer när vistelsetiden blir längre. Här sticker Borlänge och Falun ut och har relativt höga nivåer av trångboddhet även inom gruppen med en vistelsetid på över 12 år. Detta skulle kunna reflektera den relativa svårigheten att komma in på respektive bostadsmarknad som till exempel mängden lediga bostäder, nödvändig kötid för att få ett boende och andra faktorer.

Det går att konstatera att varken andelen lägenheter i flerbostadshus, andelen personer med utländsk bakgrund eller andelen som har en vistelsetid under 12 år inte enskilt kan förklara andelen trångbodda i en kommun. För att fullt förstå vilka mekanismer som förklarar skillnaderna mellan olika kommuner behöver djupare analyser göras.

Ett annat sätt att visa boendeförhållanden är att visa boendeytan per hushållsmedlem. Det kan visa skillnader i boendeförhållanden som beror på olika livsperioder. Exempelvis bor både personer med svensk och utländsk bakgrund relativt litet mellan 0–14 års ålder, vilket är logiskt eftersom deras boendeyta återspeglar boendeförhållandena för barnfamiljer. Boendeytan per person i åldrarna 15–44 år ökar något vilket tyder på att de vuxna som inte har skaffat barn i genomsnitt har en större boendeyta per person än de vuxna med barn. Från åldersgruppen 45–54 år börjar boendeytan öka stadigt i både flerbostadshus och småhus. Detta reflekterar åldersgruppen då barn börjar flytta hemifrån, något som ökar boendeytan per person.

Efter 55 år ökar boendeytan per person stadigt vilket kan förklaras med att barn flyttar hemifrån och en ökad risk för att bli änka eller änklings. Att boendeytan per person är störst i de äldsta åldersgrupperna visar att många bor kvar i stora bostäder, även efter att barn har flyttat ut, efter en separation eller att ens partner har avlidit.

Boendeyta per person i hushållet i Dalarnas län år 2018

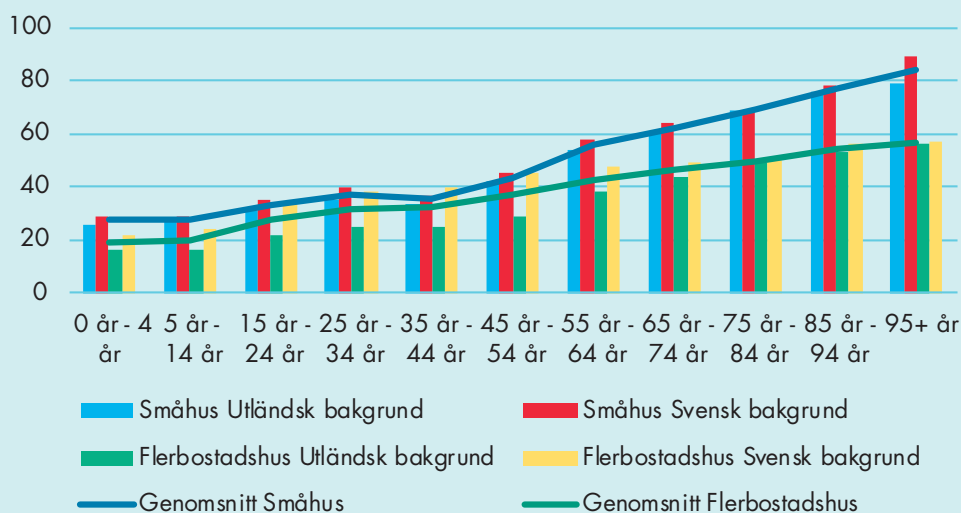

Diagram 34. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Angelica Harryson, Region Dalarna.

Skillnaden i boendeyta per person för personer med svensk och utländsk bakgrund i småhus är liten över alla åldersgrupper och är mellan två och fem kvadratmeter per person. Denna lilla skillnad tyder på att de hushåll med utländsk bakgrund som köper småhus i Dalarna har ungefär samma preferenser och ekonomiska förutsättningar som hushåll med svensk bakgrund. Det är sannolikt även en konsekvens av att de flesta småhus i Dalarna liknar varandra storleksmässigt.

Skillnaden mellan de med svensk och utländsk bakgrund är betydligt större för de som bor i flerbostadshus i samtliga åldersgrupper fram till 75+ år. Anledningen

till detta kan bero på flera faktorer, som exempelvis att personer med svensk bakgrund har större möjlighet att påverka storleken på sin bostad, antingen genom att köpa en större bostad, en längre kötid, eller möjlighet att byta hyreskontrakt eller liknande. En annan förklaring är att personer med utländsk bakgrund i genomsnitt är en person mer i hushållet än personer med svensk bakgrund. Förutsatt samma boendeyta, får då personer med utländsk bakgrund automatiskt mindre boendeyta per person än de med svensk bakgrund. Det kan också finnas skillnader i preferenser för hur stort man vill bo mellan de här två grupperna.

6 Hur flyttar de utrikes födda?

Bland inrikes födda var det 94 263 personer mellan år 2002–2018 som flyttade till Dalarnas län från övriga Sverige och 99 304 som flyttade från länet till övriga Sverige, vilket gav ett flyttnetto på -5 041 personer, eller i genomsnitt -504 per år. I gruppen utrikes födda flyttade 19 819 personer till Dalarnas län från övriga Sverige och 23 912 personer flyttade till övriga Sverige från länet, vilket gav ett flyttnetto på -4 093 personer,

eller i genomsnitt -410 per år. Det kan konstateras att flyttströmmarna har varit stora både till och från länet, både för utrikes och inrikes födda. Båda grupperna flyttar dock i större utsträckning från Dalarna till övriga Sverige än till Dalarna från övriga Sverige. Utrikes födda personer har generellt sett varit mer benägna att flytta från länet än inrikes födda.

Inrikes in- och utflyttningar till/från Dalarnas län år 2002-2019

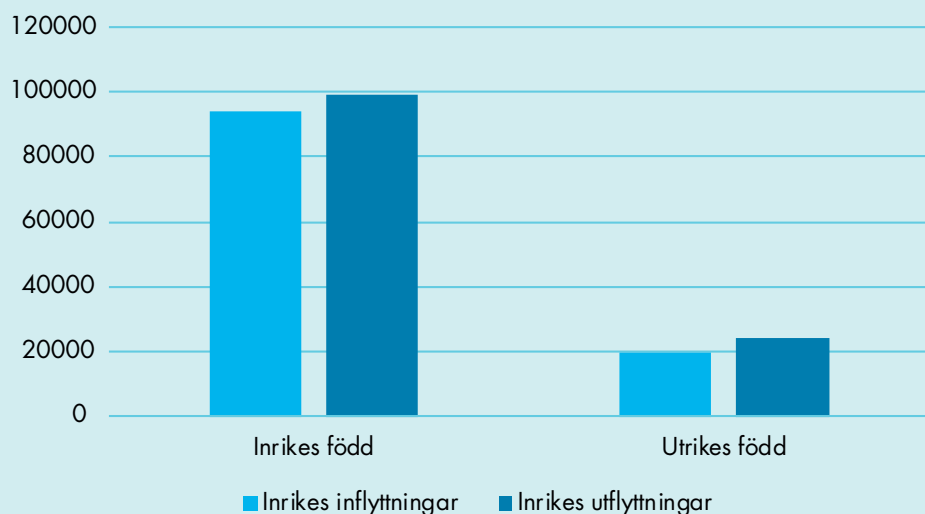

Diagram 35. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

Innan utrikes föddas flyttningar analyseras djupare kommer här först en analys om inrikes flyttning till/från Dalarna generellt och hur den skiljer sig i två olika åldersgrupper. Förmodligen är inrikes omflyttningar den faktor som på längre sikt påverkar den regionala befolkningsstrukturen mer än någon annan. Majoriteten av de som flyttar är unga mellan 20–35 år. I regioner med inflyttningsöverskott ökar därför antalet unga medan

situationen är den motsatta i regioner med utflyttningsöverskott. Regioner som har en växande befolkning genom ett positivt flyttnetto, får en yngre befolkning och därmed även ett ökat barnafödande, med regionala födelseöverskott som följd.²⁸ Som konstaterat har flyttnettot inrikes till/från Dalarna varit negativt under de senaste tio åren. Framst gäller detta yngre vuxna som är mellan 19–28 år.

28 Statistiska centralbyrån, 2017

Inrikes flyttnetto till/från Dalarnas län mot övriga Sverige i två olika åldersgrupper

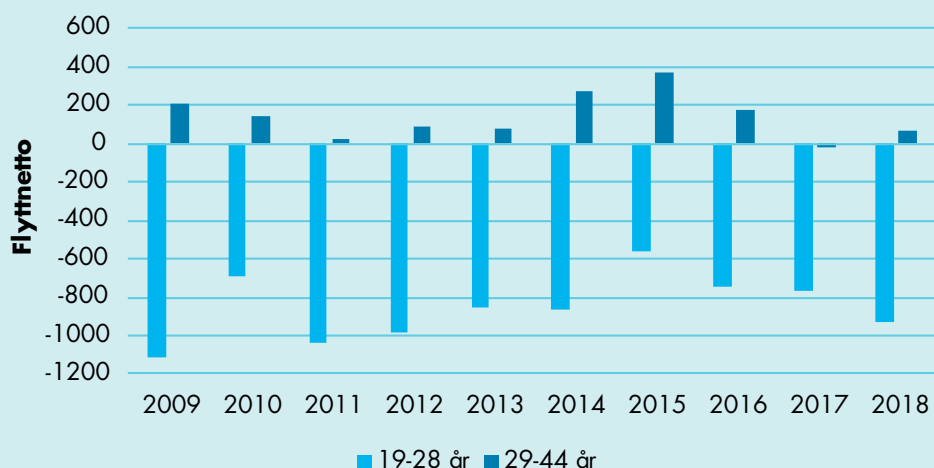

Diagram 36 Källa: Statistiska centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

Mellan år 2008 – 2018 var det i genomsnitt 793 fler personer per år som flyttade från Dalarna till övriga landet än till Dalarna i åldersgruppen 19–28 år, vilket gav ett negativt flyttnetto inrikes på -793 personer per år i åldersgruppen. För Dalarnas del är det till största del storstads- och universitetsstäder som den yngre befolkningen väljer att flytta till. Enligt en studie från Jönköpings universitet beror detta på en kombination av tillgång till högre utbildning, en stark arbetsmarknad och ett livsstilspaket som finns i större städer som den yngre generation anser vara attraktivt.²⁹ Ett perspektiv som brukar lyftas fram är att många flyttar tillbaka till sin hemkommun efter studier eller arbete i ett annat län. Ofta sammanfaller hemflytten med familjebildning.

29 Mellander och Bjerke, 2017

Denna föreställning stämmer till viss del och mellan år 2008–2018 var det i genomsnitt 138 fler personer per år som flyttade till Dalarna från övriga landet än från Dalarna i åldersgruppen 29–44 år, detta gav ett flyttöverskott på +138 personer i åldersgruppen. Summerat innebär detta att flyttnettot inrikes totalt för åldersgruppen 19–44 år var -654 personer per år i Dalarnas län. Det är viktigt att komma ihåg att antalet flyttningar är omfattande både till och från länet och att det finns många mekanismer som påverkar varför vi flyttar. Totalt flyttade 69 153 personer till Dalarnas län från övriga landet och 75 019 flyttade från Dalarnas län till övriga landet mellan 2008–2018.

Flyttnetto inrikes till/från Dalarnas län efter inrikes eller utrikes född

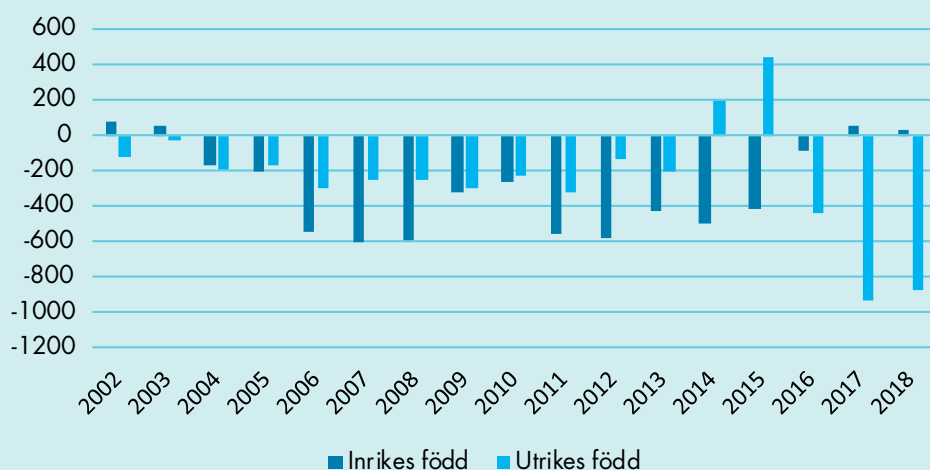

Diagram 37. Källa: Statistiska centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

När flyttnettot per år studeras kan det konstateras att det finns variationer över tid, men att den genomgående trenden är att flyttnettot mot övriga Sverige är negativt de flesta år, både för inrikes och utrikes födda. Undantagen är år 2014 och 2015 när flyttnettot var positivt för utrikes födda och åren 2002, 2003, 2017 och 2018 när flyttnettot var positivt för inrikes födda. Utflyttningen av utrikes födda till övriga Sverige har sedan ökat stort sedan år 2016. Anledningen var en ökad invandring under dessa år. Ökningen har i sin tur ökat omflyttningarna för utrikes födda. Det kan konstateras att många av de som invandrat de senaste åren har valt

att flytta från Dalarnas län.

I syfte att kartlägga nyanlända flyktinginvandrarers flyttningar i Sverige utarbetade SCB en rapport år 2016. I rapporten finns en beskrivande redogörelse för hur och i vilken utsträckning de som invandrat av flyktingskäl har flyttat inom landet efter fem års tid. De som invandrat av flyktingskäl för åren 1990–1994 och 2006–2010 kartlades. I denna rapport studeras mer specifikt hur de som invandrade till Dalarna mellan år 2006–2010 har flyttat efter fem års tid i landet.

Antal flyktingar som invandrade 2006-2010

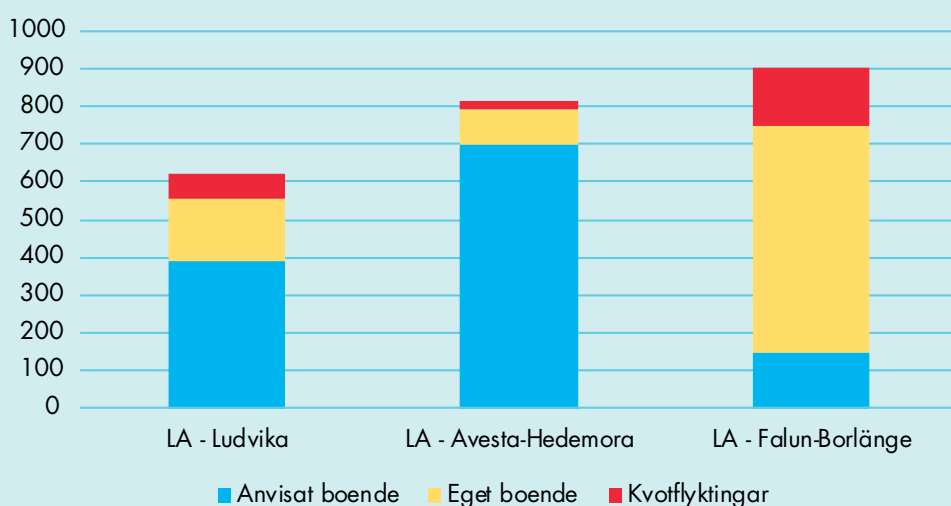

Diagram 38. Källa: Statistiska centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

Diagrammet ovan visar antalet mottagna flyktingar inom tre LA-regioner (Lokala arbetsmarknadsregioner)³⁰ i Dalarna enligt 2008 års indelning mellan åren 2006–2010. Avesta-Hedemora LA-region omfattas av kommunerna Avesta och Hedemora, Ludvika omfattas av kommunerna Ludvika, Smedjebacken och Ljusnarsberg och Falun-Borlänge omfattas av kommunerna Falun, Borlänge, Säter, Gagnef, Leksand och Rättvik. Övriga Dalarna saknas i diagrammet eftersom de hade ett för lågt antal anvisade flyktingar under perioden. Avesta-Hedemora och Ludvika är klassificerade som LA-regioner utan en större stad medan Falun-Borlänge är klassificerad som en LA-region med en större stad.

Diagrammet är uppdelat i tre olika kategorier beroende på hur den som flyttat av flyktingskäl har löst sin boendesituation. De med anvisat boende omfattar de som inte hade möjligheten att ordna ett eget boende och istället blev hänvisade till en kommun. Kategorin eget

boende omfattar de flyktingar som löst sin bostadssituation på egen hand. En kvotflykting är en person som har flytt från sitt land och som har blivit utvald av FN:s flyktingorgan UNHCR att få flytta till ett annat land. Dessa har uppehållstillstånd när de anländer och blir av Migrationsverket anvisade till en kommun. Enligt SCB blev en stor del av de med anvisat boende år 2006–2010 invandrade till lokala arbetsmarknader utanför storstäderna medan de som ordnat ett boende själva till största delen invandrade till en lokal arbetsmarknad med en storstad. I Dalarna var majoriteten av immigranterna i Ludvika och Avesta-Hedemora, som är LA-regioner utan en större stad, bosatta med ett anvisat boende. I Falun-Borlänges LA-region, som innehåller de två större städerna Falun och Borlänge, ordnade majoriteten av flyktingarna sitt boende själva. En stor andel av dessa var immigranter från Somalia som på egen hand ordnade sitt boende i Borlänge.³¹

30

31 Statistiska centralbyrån, 2016

Andel av anvisade flyktingar 2006-2010 som flyttat från regionen inom en femårsperiod

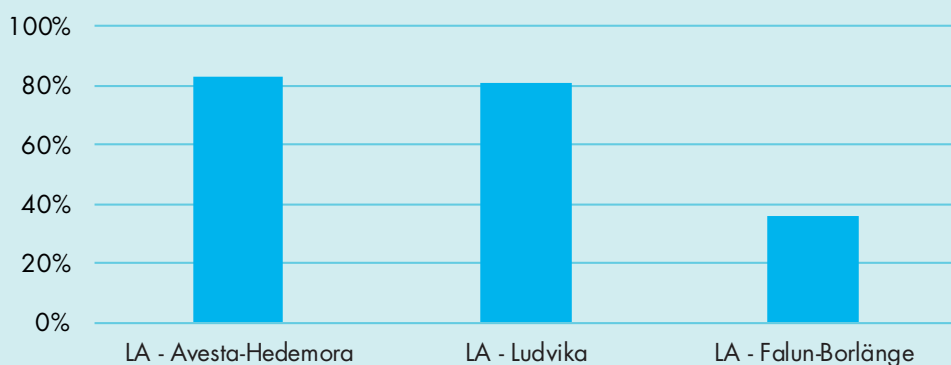

Diagram 39. Källa: Statistiska centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Andelen av flyktingar med anvisat boende som flyttat från respektive LA-region fem år efter invandring var 83 procent i Avesta-Hedemora, 81 procent i Ludvika och 36 procent i Falun-Borlänge. I genomsnitt hade ungefär två tredjedelar av flyktingar som blivit anvisade till en LA-region med en större stad flyttat från regionen. Falun-Borlänge sticker därmed ut jämfört med övriga LA-regioner i kategorin då endast 36 procent fem år senare hade flyttat från regionen. Värt att notera är dock att det totala antalet flyktingar med anvisat boende i Falun-Borlänge var förhållandevis lågt. I LA-regionerna

Ludvika och Avesta-Hedemora, som hade betydligt fler flyktingar med anvisat boende per invånare, var mer än 8 av 10 utflyttade fem år efter bosättning. Detta avspeglar situationen generellt i landet då nästan 9 av 10, av flyktingar med anvisat boende i en LA-region utan en större stad, i riket hade flyttat till en annan LA-region fem år senare. Det vanligaste både för flyktingar som blev anvisade till en mindre och större stad var att flytta till en annan LA-region med en större stad eller en storstad.³²

32 Statistiska centralbyrån, 2016

Andel av de flyktingar som ordnat eget boende 2006-2010 som flyttat från LA - regionen inom en femårsperiod

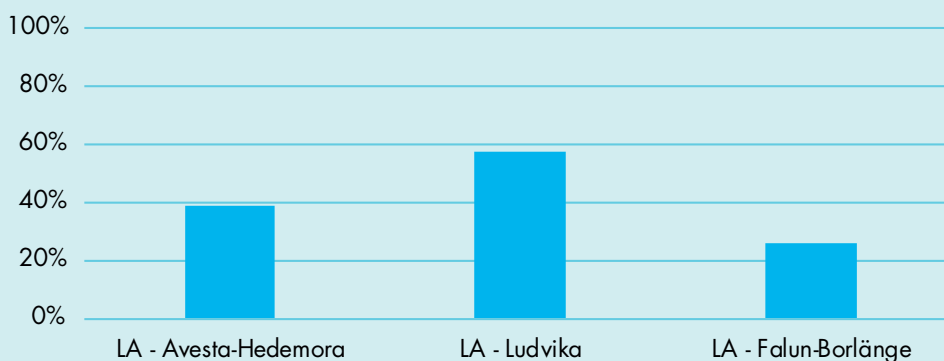

Diagram 40. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna

Precis som i riket som helhet var det en betydligt större andel av de som ordnat sitt boende själva som fortfarande bodde kvar i kommunen fem år senare. Andelen av de flyktingar som ordnat sitt boende själva som flyttat ut från respektive LA-region fem år efter invandring var 39 procent i Avesta-Hedemora, 57 procent i Ludvika och 26 procent i Falun-Borlänge. Av de som ordnat sitt boende i LA-regioner utan större stad som helhet, var det fyra av tio som flyttat från regionen efter fem år. Avesta ligger därmed i nivå med andelen som flyttat ut, efter andelen i LA-gruppen som helhet, medan Ludvika hade en högre utflyttning bland de som ordnat sitt boende själva än genomsnittet. I Falun-Borlänge var det endast en fjärdedel av de som ordnat sitt boende själva som flyttat ut efter fem år, vilket är ungefär det samma

som genomsnittet för LA-regioner med en större stad.

Mellan 2011–2018 har en större andel av det totala antalet flyktingar blivit anvisade till ett boende. Fördelningen geografiskt bland de med anvisat boende var relativt likt mot den tidigare perioden i studien och en stor andel av flyktingarna blev anvisade till både LA-regioner med en större stad och LA-regioner utan en större stad. I Dalarna har antalet invandrare per 1000 invånare med anvisat boende varit störst i Vansbro, Avesta-Hedemora och Ludvika LA-regioner. Om de flyktingar som invandrat till dessa områden de senaste åren väljer att flytta på samma sätt som de med anvisat boende åren 2006–2010, innebär det att en stor andel av dessa sannolikt kommer att flytta från länet.

Inrikes in- och utflyttade till/från Dalarnas län för utrikes födda efter vistelsetid i Sverige år 2015-2018

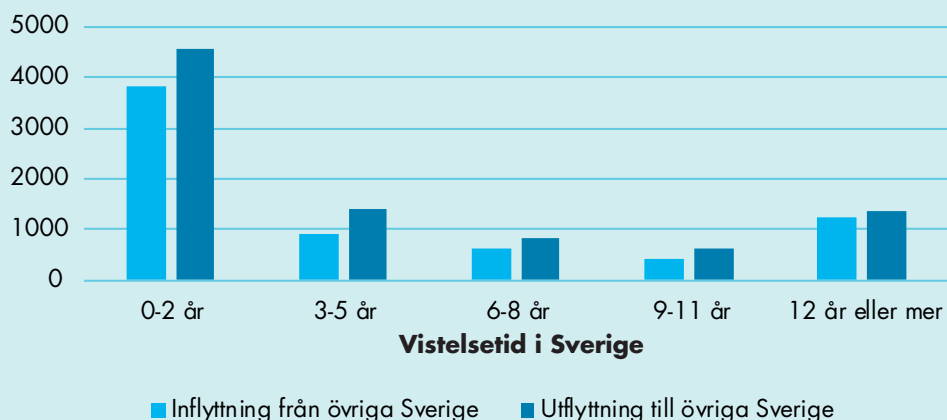

Diagram 41. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

Omflyttningarna bland utrikes födda åren 2015–2018 var störst under de två första åren som de bodde i Sverige. Antalet flyttningar minskade därefter ju längre vistelsetiden blev i landet. Eftersom personer med kort vistelsetid i allmänhet ännu inte är särskilt etablerade

på en viss plats, är det inte överraskande att de flyttar i större utsträckning. Anledningarna till flytt kan vara anvisning till annan ort av Migrationsverket, arbete, studier, närhet till släktingar, större möjlighet till bostad eller andra anledningar.

Inrikes in- och utflyttning till/från Dalarnas län för utrikesfödda med vistelsetid 0-2 år

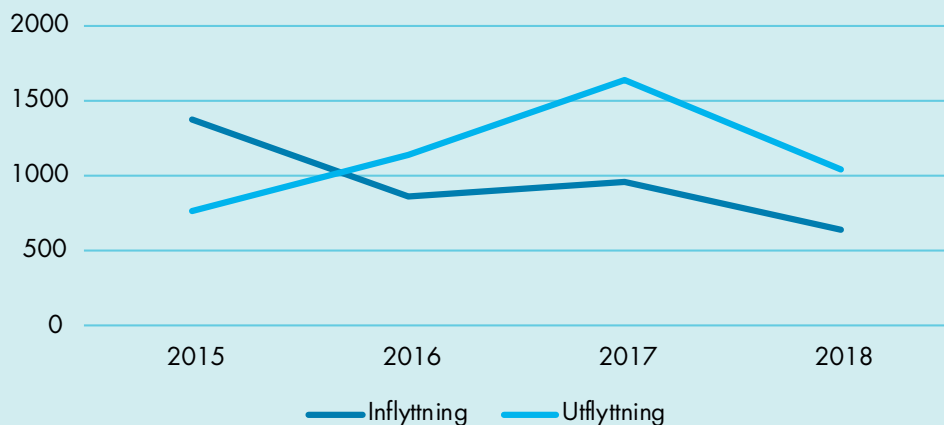

Diagram 42. Källa: Statistiska Centralbyrån. Bearbetning av Jonas Fellström, Region Dalarna.

De med kortare vistelsetid i Sverige på 0–2 år var de som flyttade i störst utsträckning mellan åren 2015–2018. Under år 2015 hade denna grupp en påtagligt högre inflyttning än under övriga år. En hypotes som behöver analyseras vidare är att detta kan bero på att många nyanlända personer med giltigt uppehållstånd år 2015 blev anvisade till Dalarna. Nära hälften av de inrikes inflyttade utrikes födda detta år med 0–2 års vistelsetid var antingen födda i Syrien eller Eritrea. Tren-

den sedan år 2016 har varit att fler av de nyanlända väljer att flytta från Dalarna än till länet från övriga Sverige. Eftersom denna trend även gällde före år 2014, finns det anledning att tro att utflyttningen av nyanlända med kort vistelsetid även i framtiden kommer att vara större än inflyttningen. Trenden är problematisk för Dalarnas del, då redan befintlig och framtida potentiell arbetskraft i och med detta försvinner från länet.

7 Sammanfattande diskussion

I och med att de stora kullarna som är födda i slutet av 1940-talet och början av 1950-talet har gått i pension har Sverige trätt in i en ny demografisk fas. En ökad medellivslängd kombinerat med låga födelsetal har lett till att andelen i arbetsför ålder utgör en mindre andel av befolkningen än någonsin tidigare. Övergången till denna fas kommer att bli svår ur fler avseenden. Den kommer att öka påfrestningarna på kommunernas ekonomi då ett större antal äldre invånare kommer leda till ett ökat behov av hemtjänst eller särskilt boende, samtidigt som skattekraften sjunker i och med en lägre andel förvärsarbetande. Kompetensförsörjningen är redan idag svår att lösa inom de flesta branscher och förväntas fortsätta vara det under lång tid framöver. Invandringen har potential att underlätta denna övergång då nästintill alla nyanlända är i arbetsför ålder, men det krävs att de kommer ut i arbete. På längre sikt är de nyanlända inte hela lösningen på hur den demografiska strukturen kan hanteras, då de också blir äldre och flera av dem kommer så småningom själva behöva vård eller stöd.

Men en väl fungerande integration på arbetsmarknaden, om vi lyckas uppnå detta, kanske inte räcker. Det finns nämligen anledning att tro att många av de utrikes födda kommer att flytta från Dalarnas län även i fortsättningen. Oavsett om detta blir utfallet, så kommer en betydande andel av de som invandrat de senaste åren med stor sannolikhet att bo kvar i Dalarna. En mer effektiv inkludering av nyanlända ökar förutsättningarna för att fler kommer att stanna kvar i länet. I och med invandringen har antalet personer i förvärsarbetande ålder ökat. Eftersom de utrikes födda utgör den största delen av dagens arbetskraftsreserv, är det av stor betydelse att vi lyckas ta tillvara den resurs de potentiellt kan utgöra. För att säkerställa en god kompetensförsörjning, befolkningstillväxt och den fortsatta ekonomiska utvecklingen behöver vi bli bättre på att tillgodogöra oss dessa individers kunskaper och färdigheter. I detta arbete är det viktigt att inte se de utrikes födda som en homogen grupp. Utbildningsnivå, erfarenheter och förutsättningar skiljer sig åt mellan olika individer. En särskilt stor utmaning är att en stor andel av de som invandrat de senaste åren bara har förgymnasial eller kortare utbildning.

De utrikes födda kvinnorna i Dalarna har väsentligt lägre sysselsättningsgrad än utrikes födda män de första åren efter att de invandrat till Sverige. Denna skillnad

utjämnas för dem som har vistats i Sverige en längre tid. Det är dock viktigt att följa hur sysselsättningsgraden förändras med ökad vistelsetid i Sverige, dels för att de som invandrat till Sverige under senare år kan ha andra egenskaper än de som invandrat till Sverige tidigare (exempelvis utbildningsnivå), och dels för att arbetsmarknaden och tillgången på lediga jobb varierar över tid.

En stor andel av de utrikes födda avgångseleverna i årskurs 9 med en kort vistelsetid i landet, blir inte behöriga till gymnasiet. Att öka andelen behöriga i denna grupp är sannolikt en stor utmaning, då det är svårt för dessa elever att på kort tid lära sig svenska och samtidigt tillgodgöra sig ämneskunskaper. Men inte desto mindre är det viktigt att framöver dels öka andelen utrikes födda behöriga elever till gymnasiet, dels att de som inte blir behöriga till gymnasiet ges ett gott stöd att kompensera detta i efterhand. En fullgjord gymnasieutbildning ökar möjligheterna väsentligt att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

Skillnaden i sysselsättningsgrad är stor mellan inrikes- och utrikes födda. Att stärka utrikes föddas ställning på arbetsmarknaden är viktigt både för den enskilda individen och för att lösa dagens arbetskraftsbrist i Dalarna. Förklaringarna till den stora differensen i sysselsättning mellan inrikes och utrikes födda är flera. De största orsakerna är generella skillnader i utbildningsnivå, otillräckliga språkkunskaper, brist på sociala nätverk, brist på kunskaper om svensk arbetsmarknad och ålder vid migrationen. Flera studier visar att det finns inslag av diskriminering i rekryteringsförfarandet, något som också kan påverka sysselsättningsgraden.

Det finns problem med integrationen på arbetsmarknaden och i vissa kategorier av invandrare är problemen större än i andra grupper. Analyserna i denna rapport visar dock tydligt att det finns en verksam integrationsprocess där såväl andelen sysselsatta bland utrikes födda som deras inkomster ökar, med tiden de bor i Sverige, och närmar sig nivån för inrikes födda. Det kan diskuteras om integrationen kan gå snabbare och hur vissa specifika grupper med stora problem bättre kan inkluderas i denna process, men det är också viktigt att se den potential de nyanlända utgör. Vi ser redan idag att de nyanlända, där integrationen har fungerat bra, utgör ett viktigt bidrag till Dalarnas arbetsmarknad.

8 Källhänvisning

Aldén, Lina (2016) *Spelar kultur roll för utrikes födda kvinnors sysselsättning?* Ekonomisk debatt, nr 7/2016. Tillgänglig på internet: <https://www.nationalekonomi.se/sites/default/files/NEFfiler/44-7-led.pdf>

Arbetsförmedlingen (2019) *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2019 Dalarnas län* Prognos för arbetsmarknaden 2019–2020 Tillgänglig på internet: <https://arbetsformedlingen.se/om-oss/statistik-och-analyser/analyser-och-prognoser/arbetsmarknadsprognoser/dalarna/arbetsmarknadsprognos-dalarna-2019-2020>

Arbetsförmedlingen (2019) *Befolkningen i Sverige fram till 2030, Regionala skillnader.* Webblänk. <https://mb.cision.com/Public/1326/2780223/a6bb9e7f94f52494.pdf>

Arbetsförmedlingen (2018) *Kunskapsöversikt: Nyanländas etablering på den svenska arbetsmarknaden* Diarienummer: Af-2017/0029 7814 Tillgänglig på internet: <https://arbetsformedlingen.se/om-oss/statistik-och-analyser/analyser-och-prognoser/analys-och-utvardering/kunskapsoversikt-nyanlandas-etablering-pa-den-svenska-arbetsmarknaden>

Dagens arena (2018) *Allt tuffare arbetsmarknad för lågutbildade* Webblänk. <http://www.dagensarena.se/innehall/allt-tuffare-arbetsmarknad-lagutbildade/>

Edin, Per-Anders och Åslund, Olof (2001) *Invandrare på 1990-talets arbetsmarknad.* Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering - Rapport till kommittén Valfärdsbokslut. Tillgänglig på internet: <https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2001/fr01-7.pdf>

Galte Schermer, Isabelle (2019) *Arbetslöshet – utrikes födda* Ekonomifakta Webblänk. <https://www.ekonomifakta.se/fakta/arbetsmarknad/integration/arbetsloshet-utrikes-fodda/>

Galte Schermer, Isabelle (2019) *Utbildningsnivå – utrikes födda* Ekonomifakta. Webblänk. <https://www.ekonomifakta.se/fakta/arbetsmarknad/integration/arbetsloshet-utrikes-fodda/>

Hagberg, Thomas och Jonung, Lars (2005) *1990-talskrisen – Hur svår var den?* Ekonomisk debatt, nr 8/2005.

Harrison, Dick (2005). *Invandringen till Sverige.* Populär historia nr 10/2009. Tillgänglig på internet: <https://populärhistoria.se/sveriges-historia/invandringen-till-sverige>

Mellander, Charlotta och Bjerke, Lina (2017) *De ungas flykt till staden* Att äga framtiden: perspektiv på kommunal utveckling s 195–201. Tillgänglig på internet: <http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:1167412/FULLTEXT01.pdf>

Migrationsinfo (2015). *Arbetskraftsinvandringen historiskt.* Webblänk. <https://www.migrationsinfo.se/arbetsmarknad/arbetskraftsinvandring/historiskt/>

Migrationsinfo (2019) *Utrikes föddas demografi.* Webblänk: <https://www.migrationsinfo.se/befolkning/aldersfordelning/>

Migrationsverket (2015) *Ordförklaringar* Webblänk. <https://www.migrationsverket.se/Om-migrationsverket/ordforklaringar.html>

Migrationsverket (2019) *Verksamhets- och utgiftsprognos, februari 2019* Diarienummer 1.1.3-2019-717 Tillgänglig på internet: <https://www.migrationsverket.se/download/18.748d859516793fb65f91508/1550232985967/Migrationsverkets%20prognos%20februari%202019%20P2-19.pdf>

Neuman Emma (2015) *Essays on Segregation, Gender Economics, and Self-employment* A handling. Växjö: Linnéuniversitetet

Ruist, Joakim (2016) *Diskriminering på arbetsmarknaden* Migrationsinfo. Webblänk. <https://www.migrationsinfo.se/arbetsmarknad/diskriminering/>

Skolverket (2018) Slutbetyg i grundskolan, våren 2018 Diarienummer: 5.1.1–2018:1513 Tillgänglig på internet: <https://www.skolverket.se/portletresource/4.6bfaca41169863e6a65d9f5/12.6bfaca41169863e6a65d9fe?file=3983>

Socialstyrelsen (2018) *Öppna jämförelser år 2018* Webblänk. <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20887/2018-3-12.pdf>

Statistiska centralbyrån (2018) *Bilagor till Sveriges framtida befolkning 2018–2070* Demografiska rapporter 2018:1 Webblänk. <https://www.scb.se/contentassets/daf50793d26b45068ae36c8312c9cb87/bilagor-till-sveriges-framtida-befolkning-2018-2070.pdf>

Statistiska centralbyrån (2016) *Integration – flyktingars flyttmönster i Sverige* Integration rapport 10 Tillgänglig på internet: https://www.scb.se/contentassets/dc0958cc6c9f4747aa2c4a699472b2c9/le0105_2016a01_br_be-57br1601.pdf

Statistiska centralbyrån (2018) *Många utrikes födda har varaktigt låg inkomst* Webblänk. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatter/pong/statistiknyhet/inkomster-och-skatter-inkomstrolighet2/>

Statistiska centralbyrån (2018) *Stora demografiska skillnader i Sverige* Webblänk. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/demografisk-analys/pong/statistiknyhet/demokratisk-analys-skilda-varldar-det-demografiskt-delade-sverige/>

Statistiska centralbyrån (2017). *Sveriges folkmängd från 1749 och fram till idag* Webblänk. http://www.sverigei-siffror.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/sveriges-folkmangd-fran-1749-och-fram-till-idag/#story_51d0d658-9652-40ce-9246-e1b75f73cd51

Statistiska centralbyrån (2017) *Var tredje ung kvinna flyttade under 2016* Webblänk. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/Var-tredje-ung-kvinna-flyttade-under-2016/>

Vernby, Kåre och Dancygier, Rafaela (2018) *Etniska hierarkier och diskriminering på arbetsmarknaden* Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utbildning. Tillgänglig på internet: <https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2018/r-2018-21-etniska-hierarkier-och-diskriminering-pa-arbetsmarknaden.pdf>

Åslund, Olof (2018) *Utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden* Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utbildning. Tillgänglig på internet: <https://www.ifau.se/sv/Press/Forsknings-sammanfattningar/Utrikes-foddas-eta-pa-arbetsmarknaden/>

Region Dalarnas uppgift är att göra Dalarna till en ännu bättre plats att leva på. Vi ansvarar för hälso- och sjukvård, tandvård, kollektivtrafik, hjälpmedel, folkhögskolor och arbetar med folkbildning, forskning, folkhälsa och kultur. Vi arbetar också med utvecklingsfrågor inom infrastruktur, näringsliv, arbetsmarknad och miljö.

Tillsammans arbetar vi för ett hälsosamt Dalarna!

Region Dalarna
Box 712
791 29 Falun
Vasagatan 27, Falun

www.regiondalarna.se